

Engelli Turizm Araştırmalarının Bibliyometrik Analizi¹

Hüseyin Kurtuluş²

Utku Ongun³

Özet

Çalışmanın amacı, nicel bibliyometrik metodlarla engelli turizm konulu bilimsel yayınların güncel durumu ortaya koymaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için “disabled tourism” sözcüğü Web of Science veri tabanında tüm alanlarda taratılmış ve 2000-2024 yılları arasında 438 yayına ulaşılmıştır. Görsel haritalama ve ağ (düğüm) analizleri için çevrimiçi VOSviewer ve Bibliometrix R paket programının Biblioshing arayüzü kullanılarak istatistiksel analizler yapılmıştır. Microsoft Excel desteği ile de analiz tamamlanmıştır. Araştırmanın bulgularında 438 yayının, 13.192 adet kaynakçadan istifade ederek kaleme alındığı ve ortalama kaynakça sayısının 30 olduğu tespit edilmiştir. 304 çeşitte yayın kaynağı (kitap, dergi vb.) üzerinden yayınlanan bilimsel çalışmaların, 1.248 yazar tarafından ortaya koyulduğu görülmektedir. Tek yazarlı çalışma sayısı 78 adettir. Engelli turizm ile ilgili çalışmalarda yazarların tercih ettiği sözcük sayısı 1.458 adettir. Araştırmalarda en fazla tekrar eden anahtar kelime “disability” (n=71), engelli turizmi araştırmalarına en fazla katkı sağlayan ülke Güney Kore ve yapılan bilimsel üretimle alanında en fazla yayına sahip kurum ise Aveiro Üniversitesi’dir. En üretken ve en yüksek bilimsel etkiye sahip yazar Simon Dacry olarak tespit edilmiştir. Sustainability dergisi yayınlanmış bulgular bakımından ilk sırada yer almasına rağmen bu alanda en fazla atıf alan Tourism Management dergisinin olduğu saptanmıştır. Engelli turizmle ilişkin verilerin Bradford Yasası’na uyum sağladığı, ancak Lotka Yasası’ndan saptığı tespit edilmiştir. Ayrıca Zipf Yasası’nın uygulanması

- 1 Bu çalışma Doç. Dr. Utku Ongun’un danışmanlığında Hüseyin Kurtuluş’un “Engelli Turizmle İlgili Araştırmalarının Bibliyometrik Analizi: Web of Science Örneği” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.
- 2 Bilim Uzmanı, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Burdur. sewebilseydin@gmail.com. ORCID: 0009-0005-3712-2022
- 3 Doç. Dr. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Yeşilova İsmail Akın Turizm Meslek Yüksekokulu, Burdur. utkuongun@mehmetakif.edu.tr ORCID: 0000-0002-0722-6382

sonucunda bu yasaya uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Engelli turizmi araştırmalarında yeni bir boyut açan bu çalışma, alanın kuramsal yapısını gulendirileceği duşunlmektedir.

GİRİŐ

Doğuştan ya da sonradan çeşitli nedenlerle engelli olan insanlara sunulacak hizmetler, sadece engelli insanların değil, erişim kısıtı olan (zel gereksinimli bireyler, yaşlı insanlar, hamile kadınlar ve çocuklar) diğer normal insanların da faaliyetlerine hem fiziksel hem de zihinsel olarak rahatlatıcı ve kolay bir şekilde erişebilirliğini sağlayacak ve onların yaşam standartlarını önemli ölçüde yükseltecektir. Güncel koşullara uygun bir toplum inşa etmede, engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımının önündeki engellerin kaldırılması ve yaşamın tüm kesimlerine uyumlarının sağlanması önemli bir göstergedir. Dünya sağlık rgt (DSÖ) kararlamasına göre dünya nüfusun yaklaşık %16'sı (1,3 milyar insan) nemli engeli olan bireylerden oluşuyor. Bu veriler kısmen nüfusun yaşlanması ve insan ömrünün uzaması, bulaşıcı olmayan hastalıkların yaygınlığındaki artış nedeniyle yükselmekte ve engelli nüfusundaki artış gelecek yüzyılın en önemli sorunlarından biri olarak işaret edilmektedir.

Engelli bireylerin turizm talebindeki artış, turizm sektörünü dönüşümlere zorlamıştır. Engelli turizmi, turizmde erişilebilirliğin önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Engelli dostu tesisler, ulaşım imkanları ve hizmetler sayesinde, engelli bireyler de diğer insanlar gibi tatil yapabilmekte ve dünyayı keşfedebilmektedir. Bu durum, turizm sektörünün sadece ekonomik bir faaliyet değil, aynı zamanda sosyal bir sorumluluk olduğunu bir kez daha göstermiştir. Nispeten yeni sayılabilecek engelli turizmi türü ise son yıllarda tüm dünya ülkelerinin dikkatini çekmeye başlamıştır. Engelli turizmi, turizmin önemli kollarından biri haline gelmiştir ve engelli bireylerin de tıpkı diğer insanlar gibi seyahat etme hakkına sahip oldukları vurgulanmaktadır. Onların fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak adına seyahat etmenin önemli bir etkinlik olduğu kabul görmektedir. Turizm, engellilerin sosyalleşmesine ve hayata daha aktif katılmasına yardımcı olmaktadır. Engelli bireyler turizm etkinliklerine katılarak kendilerini bağımsız ve yeterli bir insan olarak görme fırsatı bulmaktadır.

Engelli bireyler, yeni yerler keşfetmek ve tatil yapmak istemelerine rağmen, çoğu turizm destinasyonunun "herkes için erişilebilir" olmaması büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu durum, engelli bireylerin evleri dışında konaklama yapmalarını zor, zahmetli ve sıkıntılı hale getirmektedir. Fiziksel engellerin yanı sıra, sosyal ve psikolojik bariyerler de tatil planlarını ertelemelerine veya tamamen vazgeçmelerine neden olabilmektedir. Bu sebeple, engelli

bireylerin turizm sektöründe ihtiyaç duydukları hizmetlere ulaşabilmesi, çoğu zaman hayal kırıklığına yol açan bir deneyim haline gelmektedir. Turizm hizmetleri kapsamında engelli bireylere yönelik ulaştırma, konaklama ve diğer hizmetlerin sunumu konusunda bazı iyileştirmeler yapılmış olsa da bu iyileştirmelerin genellikle yeterli olmadığı söylenebilir. Bu bağlamda, engelli turizmi sektörü giderek daha fazla önem kazanmakta ve bu alanda yapılan çalışmaların artması, engelli bireylerin seyahat etmelerini daha erişilebilir hale getirmektedir. Engelli bireyler, diğer sosyal gruplarla benzer turizm isteklerine ve ihtiyaçlarına sahip olsalar da, fiziksel, sosyal ve davranışsal engeller nedeniyle çoğunlukla turizm aktivitelerinden dışlanmaktadır. Bu durum, onların seyahat etmelerini ve turizm ürünlerinden faydalanmalarını zorlaştıran çeşitli engelleri beraberinde getirmektedir. Ancak son yıllarda, engelli bireylerin tatil aktivitelerine katılımında ve turizm ürünlerini kullanmalarında artan bir eğilim göze çarpmaktadır.

Bu çalışma nicel yöntemler kullanarak engelli turizmi ile ilgili bilimsel yayınların mevcut durumunu göstermeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla “disabled tourism” kelimesi Web of Science veri tabanında tüm alanlarda taratılmış ve 1987-2024 yılları arasında 439 yayına ulaşılmıştır. Çalışmada son 25 yılın incelenmesi amaçlandığından ve 2000 yılına kadar en fazla birer yayın yapılması hatta çoğu yıl hiçbir yayına rastlanılmaması neticesinde yıl kısıtlaması yapılmıştır. 2000-2024 yılları çalışmaya dahil edilmiştir ve 438 bilimsel yayına ulaşılmıştır. Çalışmada incelenecek konunun ilgili veri tabanında geniş yer bulduğu ve veri öbeği büyük olduğu için bibliyometrik analiz yöntemlerinin uygulanması tercih edilmiştir. Engelli turizmine ilişkin verilerin Bradford Yasası'na uyum sağladığı, ancak Lotka Yasası'na uyum sağlamadığı saptanmıştır. Ayrıca Zipf Yasası'nın uygulanması sonucunda bulgularla uyuşmayan sonuçlar ortaya çıkmıştır. Çalışmanın engelli turizmi araştırmalarının, mevcut yönelimleri ve eksikliklerini belirleyerek, bilimsel birikimi artırarak, ileride yapılacak çalışmalara yeni perspektifler kazandırarak, gelecekte üretilecek engelli turizmi çalışmalarına ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Engelli turizm belirli bir geçmişi olmasına rağmen belirgin şekilde bu kavramın tanımı yapılamamıştır. Engelli turizmi kavramın tanımının tam olarak ortaya koyulmamasından kaynaklanan muğlaklıklar akabinde engelli turizminin kapsamı tam olarak belirlenmemektedir. Engellilik ve engelli birey tanımlamaları yapılırken evrensel manada bu kavramı karşılayan çok farklı kelimeler kullanılmıştır. Bu farklılık engellilik ve engelli bireylerin problemlerini irdelemekte noksan kalmakta ve anlam yetersizliği

doğurmaktadır (Uluocak ve Aslan, 2012). Engelliliğın tanımlanıp tanımlanamayacağı ve nasıl tanımlanması gerektiğı konusunda bir uzlaşı olmaması nedeniyle, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bakanlığı yaygın kabul gören tanımlamalara göre bireylerin toplum içerisindeki diğeri bireylerden eksiklikleri olmasının yanında bunun toplum içerisine katılımı ve sosyal hayatına etkisi engellilik kavramında birlikte değerlendirilmiştir (Schulze, 2010). Kabul gören bu tanım ile engelliliğın sosyal yönünün daha ön planda tutulduğı görülmektedir.

Engellilik, çeşitli sağık sorunları olan bireylerin (doğuştan veya sonradan ortaya çıkan), toplumca olumsuz tutumlar, ulaşım araçlarına güç ulaşımaları ve kamu binalarına erişimlerinde zorluklar, az veya hiç olmayan sosyal destekler gibi kişisel ve çevresel faktörlerle etkileşimi sonucu ortaya çıkar (Aksoy, 2023). Engellilik kişinin ruhsal, akli ve fiziksel sağılığı, özbenliğı ve özgüveninde negatif birçok şey ortaya çıkardığı için kişinin hayattan uzaklaşmasına neden olmakta, yaşam standartlarını aşağı çekmekte ve sağılıklı kişiler gibi yaşam sürmesinin önüne geçmektedir (Kim ve Lehto, 2013). Engellilik için getirilen yaygın kullanılan tanımlamalara göre engellilik, bireyin toplum içerisine katılımını sınırlayan, sosyal hayatta dezavantajlı konuma sokan, hayatını sağılıklı bireyler gibi idame ettirmedeki her türlü doğuştan veya sonradan ortaya çıkan belirli düzeyde aksaklıklar ve anamoliler olarak değerlendirilebilir.

1.1.Engelli Turizmi Kavramı

Engelli bireylerin sosyal katılımının iyileştirilebilmesi için turizm sektörü de öncül sektörler içerisinde. Engelli kişilerin geniş sorunları 1950'li yılların başından beri akademisyenlerce bir çalışma alanı haline gelmişken, engelli turizmi konusunda 20. yüzyılın sonlarında ilgilenmeye başlamışlardır (Babaita, 2014).

Engelli turizmi yeni bir çalışma alanı olarak ilk defa 1970'li yılların sonuna doğru incelenmeye başlanmıştır, bu incelemeler çeşitli çalışmalar ve araştırmalar için özellikle 1980'lerin sonrasında hatta 1990'ların başında turizm konusunda uzmanlaşmış araştırmacılar için ilgi çekici hale gelmiştir. Engelli haklarının gündemde yer bulmasına paralel engelli turizmi alanında yapılan çalışmalar hızlanmıştır (Poria vd., 2011). Ayrıca engelli turistlerin tatilden beklentilerinin, diğeri marjinal turist gruplarının beklentileriyle benzerlik gösterdiği bilinmektedir (Shaw ve Coles, 2004).

Engelli turizmi, farklı motivasyonlarla turizm faaliyetlerine katılan bireylerin turizm tesislerine, ürünlerine ve hizmetlerine erişilebilirliğı, sorumlu ve sürdürülebilir bir turizm politikasının merkezi bir parçası

olmasıyla mümkün olacaktır. Erişilebilirlik yalnızca insan haklarıyla engellilikle ilgili değildir. Destinasyonlar ve şirketler için tüm ziyaretçileri kucaklamak ve gelirlerini artırmak için bir iş fırsatıdır (Aksoy, 2023).

Engelli turizmi, turizm sektörü bileşenlerinden olan destinasyonlar, ulaşım, konaklama gibi engelli bireylerin her türlü ihtiyaçlarına yönelik bu bileşenlerin engelli kişilere en ideal şekilde cevap vermek adına, onlara özel düzenlenmiş süreçleri ifade eder (Buhalis ve Darcy, 2011).

Literatürde daha çok engelli bireylerin turizm faaliyetlerine erişilebilirliği üzerinden tanımlamalar yapılmaya çalışılmıştır. Engelli turizm kavramının zamanla değişerek “erişilebilir turizm” terimi ile eş anlamlı halde kullanıldığı görülmektedir (Evcı ve Şahin, 2017). Engellilerin ihtiyaçları bugüne kadar düşünüldüğünden çok daha çeşitli ve karmaşıktır. Engelli turistlerin tatilden beklentileri, diğer aykırı turist kümelerinin tatil beklentileriyle paralellik göstermektedir (Shaw ve Coles, 2004). Ayrıca normal bireylerin geçici bir sakatlık veya hareket kabiliyetinde gerileme, turistik seyahat ve turistik doğa yürüyüşü v.b turistik aktivitelerden zevk almalarına engel olduğu bilinmektedir (Ray ve Ryder, 2003). Bu sebeple, turizm faaliyetleri içerisinde, misafirperverlik ve turizm hizmeti sunumunda engellilere karşı toplumsal tutumların değişmesi zorunlu bir gerekliliktir (Daruwalla ve Darcy, 2005). Engelli bireylerde çaresizlik ve olumsuz etkileri, algılanan çaresizliğin içsel ve çevresel kısıtlamalarının bertarafı için engellilerin toplumsal yaşamda güçlendirilmesi yasal mevzuatların geliştirilmesi ile mümkün hale gelecektir. Turizm faaliyetleri engellilerin topluma katılımı için önemli bir alandır (Lee vd., 2012). Öyleyse engelli turizmi, farklı amaç ve güdüler ile engelli bireylerin sürekli ikamet ettiği yerden, başka bir yere seyahat ederek gidilen yerde belirli süreli konaklayarak, turizm tesislerinin olanaklarından kendi kısıtlarının el verdiği şekilde yararlanmaları olarak ifade edilebilir.

1.2.Bibliyometrik Analiz

Bibliyometri sözcüğü, biblio ve metrics sözcüklerinden meydana gelmiştir. Biblio kelimesi, “kitap, yapıt” veya “kağıt” manasına gelen Latince ve Yunanca kökenli biblion sözcüklerinin birleşiminden ortaya çıkmıştır; metrics kelimesi ise meter (ölçüm) bilimini belirtir ve ayrıca Latince metrics veya Yunanca metricons kelimelerinden türetilmiştir; her iki kelime de “ölçüm” manasına gelir (Yılmaz, 1999). Yunanca ve ve Latince lügatlarda yer bulan kelimelerin birleşimi ile dilimizde yer bulan bibliyometri sözcüğü “kelime ölçme” olarak anlamlandırılabilir. Bibliyometri, sıklıkla bilimsel veriler, kütüphane ve bilimsel veri tabanları bağlamlarında bibliyografik kendinden önce ve sonra gelen verilerin incelenmesinde istatistiksel

yöntemlerin uygulanmasıdır. Esasında bibliyometri, belirlenen sahadaki veya husustaki, büyük yer kaplayan dataların, veri yığınlarını irdeleyerek var olan araştırmaların bütünlüklü düşünülebilmesine olanak sağlar (Kara Çiğdem vd., 2023). Bibliyometri, çeşitli ölçme yöntemleri ile dizinlerde yer alan bilimsel çalışmaların çerçevesi belirlenen alandaki verilerinin, analiz edilerek matematiksel metodlarla çok yönlü değerlendirmelere imkan sunan bir yöntemdir. Bibliyometri terimi 1969 yılında Pritchard tarafından ortaya atılmıştır. Bibliyometrik çalışmanın ilk örneği, kitap ve dergi başlıklarını sayarak ve bunların ortaya çıktığı ülkeleri ve dönemlere göre gruplandırarak yapılan 1543-1860 yılları arasındaki karşılaştırmalı anatomi literatürünün istatistiksel analizidir (Akhtar ve Nishat, 2011).

Gün geçtikçe, bilgi ve iletişim alanındaki dijitalleşme ve gelişmeler veritabanlarına ulaşımı ve kullanımını basitleştirmiştir, bu ilerlemeler bibliyometrik analize olan yönelimi artırmıştır (Jacobs, 2010). Dünya çapında internet ağı ile dijital devrimin ortaya çıkması ve açık bilim hareketinin doğuşu, Bibliyometri'nin tanımını ve amacını sıralı olarak revize etti. 2010'larda Web of Science veya Scopus gibi atıf verileri için tarihi tescilli veri altyapıları, açık atıf verileri lehine yenilikler ortaya koydumuştur. Çalışmalar arasındaki bağlantıları görsel şekilde gösterme arzusu da bibliyometrik analiz yönteminin tercih edilmesini güdüleyen olgudur (Zupic ve Cater, 2015).

Literatür taramaları, var olan verilere ulaşarak etkili şekilde yararlanmak, araştırmaları ileriye taşımak, delile dayalı bir farkındalık için var olan araştırma sonuçlarının birleştirilmesinde her geçen gün bibliyometrik analizlerin önemi artmaktadır. Ayrıca gittikçe artan literatür, araştırmacıların literatüre hakim olma zorluğunu da beraberinde getirmektense ile bibliyometrik analiz çalışmaları sürecin yükünün hafifletilmesinde destek sağlamaktadır (Kara Çiğdem vd., 2023).

Bilginin dijital mecraaya hızla taşınmasıyla birlikte, Web of Science, Scopus, Google Scholar, TRDizin, Dimensions, Lens ve PubMed v.b gibi indeks veya alana özel veri tabanlarından elde edilen datalar ile bibliyometrik analizler daha kolay ve güvenilir yürütülebilmektedir. Fakat dikkat edilmesi gereken husus dataların sağlandığı dijital veri tabanının, üzerinde çalışılan konuyu simgeleyecek bir literatürü barındırması çok önemlidir (Ongun, 2023). Dahası, bibliyometrik analizler, bilimsel üretimin genel bir manzarasını çizmek için verimli bir araçtır. Ancak bu analizler, çalışmaların içeriği hakkında derinlemesine bir veri kümesi ortaya koyamaz. Bu nedenle, bibliyometrik analizler, içerik analizi gibi nitel yöntemlerle entegre olarak kullanılırsa daha güçlü sonuçlar elde edilir. Bibliyometrik analizler özelineki bu sınırlılık, içeriğin detaylıca incelenmemesi bunun yerine analiz edilen

bilimsel üretimin niceliksel bir analizinin yapılabilmesidir (Marco-Lajara vd., 2023).

Bir değerlendirme biçimi olan bibliyometrik analiz, alıntı yapılan belgeler ile bu belgeler arasındaki ilişkiyi ele alarak, seçkin araştırmacıların, en çok alıntı yapılan ve en üretken yazarları belirlemek mümkün hale gelir. Yazarların literatürdeki etkisi, coğrafi dağılım ve kurumsal köken gibi karşılaştırmalar bibliyometrik analiz ile yapılabilmektedir. Bibliyometrik çalışmaları zenginleştirmek amacıyla bir sürecin detaylandırılması daha ileri araştırmaların ve analizlerin yapılabilir hale gelmesini sağlar (Hugo-Pereira, 2020).

Bibliyometrik analiz ilk kez 1969 yılında Pritchard tarafından ortaya koyulmuştur (Çuhadar vd., 2022) ve tanımı şu şekilde ifade edilmiştir: cebirsel ve istatistiksel metodların kitaplara ve diğer iletişim araçlarına uygulanmasıdır (Pritchard, 1969). Makaleler, bildiri makaleleri, kitap incelemeleri ve kitap bölümleri gibi bilimsel yayınların, yazar, ülke, konu, dergi, anahtar kelimeler, kurum bilgileri gibi cebirsel ve istatistiksel metodlarla nicel analizi şeklinde detaylı kavramsallaştırılabilir (Al ve Tonta, 2004). Zamanla, dijital teknolojilerdeki gelişmeler veri tabanlarına erişimi ve buradaki verilerin işlenmesini basitleştirmiştir, bu gelişmelere paralel olarak bibliyometrik analize olan ilgi de artmıştır (Jacobs, 2010).

Bibliyometrik analiz, büyük hacimli bilimsel verileri keşfetmek ve irdelemek için kullanılan popüler ve titiz bir yöntemdir. Belirli bir alanın değişim nüanslarını açığa çıkarmamızı sağlarken, bu alandaki yeni alanlara ulaşmamız için yön verir (Donthu vd., 2021). Başka bir ifadeyle, bibliyometrik analiz, fazla miktardaki akademik literatüre ilişkin kapsamlı bir genel bakışa olanak sunan bir metoddur (Çuhadar, 2024b). Bibliyometrik, belirli bir araştırma alanındaki güncel gelişmeleri, araştırma yönlerini ve ön plana çıkan konuları ortaya çıkarabilir (Wang vd., 2014). Bibliyometrik analiz ayrıca, hem içerik açısından hem de coğrafi lokasyon olarak belirli bir araştırma otoritesindeki mevcut olan boşlukların tespit edilmesine imkan sağlar (Gall vd., 2015). Bibliyometrik, bilimle ilgili yargı sürecinde mühim görev üstlenir. Akademisyenler için başvuruları tanzim etmek ve bilimsel dergilerin, ülkelerin ve kurumların başarımlarını değerlendirmek için sıklıkla tercih edilir (Ugolini vd., 2015).

2.YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, özellikle son yıllarda, alan yazında önemli bir konum edinmiş engelli turizmi alanında yapılan akademik çalışmaların mevcut dūřünsel yapısını ortaya koymaktır. Bu amaca yönelik engelli turizmi araştırmalarını, web ađ tabanlı güvenilir veri tabanlardan bir tanesi olan Web of Science veri tabanında yer alan engelli turizmi ile ilgili araştırmaların bibliyometrik niteliklerini araştırmak bu niteliklere yönelik ađ haritaları şeklinde görselleştirmelerin yapılması planlanmıştır. Bu sebeple araştırma son 25 yıl ile sınırlanılmıştır. Son 25 yıl içinde alanda yer bulan engelli turizmi konulu yayınlar değerlendirilmiştir. Web of Science veri tabanından, veriler “disabled tourism” şeklinde taratılmış ve 2000-2024 yılları kısıt alındığında 438 yayına ulaşılmıştır.

2.2.Araştırmanın Güvenirliği

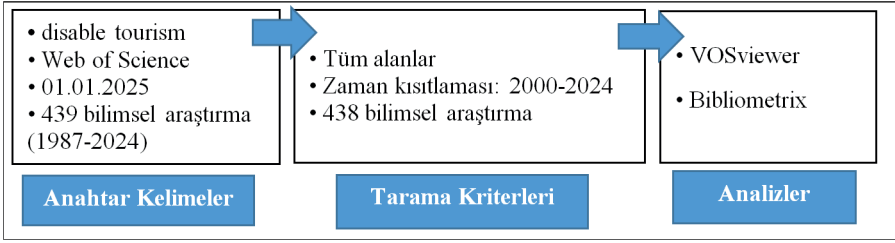
Web of Science, küresel ölçekte bilimsel ve akademik yayınları içinde barındıran, titiz bir atıf dizini olarak mühim bir kaynak olarak kabul edilir. Web of Science veri tabanı; makaleler, dergiler, bildiriler, kitaplar ve veri derlemeleri gibi çok çeşitli bilimsel içerikleri barındır (Birkle vd., 2020). Web of Science arama sonuçlarının analizinde rekabetçidir, araştırmacıların arama yapmasını kolaylaştırmak için özelliklerini sürekli geliştirmeye çalışır. Web of Science farklı parametrelere göre histogramlar ve dizilimlere imkan verir (Chadegani vd., 2013). Web of Science veri tabanı, engelli turizmi üzerine yapılan çalışmaların araştırılması tercih edilmiştir. Çuhadar ve arkadaşları (2022), Ongun (2023), Çuhadar (2024a) ve Ongun ve Çuhadar (2024) çalışmalarında üzerinde durduğu gibi bu tercihin sebebi, Web of Science'ın araştırmacılara farklı disiplinlerden dökümanlara erişimine olanak sağlayan, güvenilir bir veri tabanı olması ve veri tabanları arasında tercih edilen bir konumda bulunmasıdır. Web of Science, bilimsel atıf indekslerini (SSCI, ESCI, SCI-EXPANDED, CPCI-SSH, CPCI-S, BKCISSH, AveHCI) içinde barındıran geniş kapsamlı bir veri tabanıdır (Goodman ve Deis, 2004). Ayrıca, bu platform vasıtasıyla yayınlara ve yayınların yazar verilerine erişim sağlanabilmektedir (Fang vd., 2017). Bu nedenlerden dolayı araştırmada Web of Science veri tabanı seçilmiştir.

2.3.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada Web of Science veri tabanındaki engelli turizmi konulu çalışmalardan veriler sağlanmıştır. Datalar VOSviewer (Van Eck ve Waltman, 2023) ve Bibliometrix R (Aria ve Cuccurullo, 2017) paket bilgisayar

programları aracılığı ile analiz edilmiştir ve akabinde yorumlanmıştır. Veriler 1 Ocak 2025 tarihinde Web of Science (2025) veri tabanından elde edilmiştir. Veriler “disabled tourism” şeklinde tarama sonucunda 438 çalışmaya ulaşılmıştır. Tarama başlık, özet ve anahtar sözcüklerde yapılmıştır. Bilim alanında ilk çalışma 1987 yılında yapılmasına rağmen 2000 yılına kadar birer yayın ve bazı yıllar hiç yayın yapılmamıştır. Bu veriler göz önüne alındığından dolayı engelli turizmi ile alakalı bilimsel araştırmaların son 25 yılı (2000-2024) çalışmaya dahil edilmiştir. Böylelikle araştırmada sadece yıl kısıtlamasına gidilmiştir. Çalışmanın amaçları doğrultusunda tablo, grafik ve şekillerin oluşturulurken Microsoft Office Excel, görsel haritalama ve ağ (düğüm) analizleri için çevrimiçi VOSviewer ve Bibliometrix R paket programının Biblioshing arayüzü kullanılmıştır. Çalışmada etik kurul iznine gerek duyulmama nedeni, ikincil veri kaynaklarının kullanılmasıdır. Çalışmanın akış diyagramı Grafik 1’de verilmiştir.

Grafik 1: Araştırmanın Akış Diyagramı

Araştırma soruları şunlardır:

- 1) Engelli turizmi alanının gelişim evreleri hakkında bilgi veren, alanda yapılan bilimsel yayınların genel bilgilerinin dağılımı nasıldır?
- 2) Engelli turizmi yayınlarının etkisini ve alanın en etkili çalışmaları hakkında bilgi veren; yayınların aldığı toplam atıf sayısı, ortalama atıf sayısı ve en çok atıf alan yayınlar ve yüzdesel dağılımı nasıldır?
- 3) Engelli turizmi yayınlarının hangi dergilerde ve hangi bilimsel disiplinlerde yayımlandığı, hangi dergilerin alanında daha etkili olduğu ve hangi disiplinlerin daha fazla ilgi gösterdiği hakkında bilgi veren; yayımlandığı dergiler, alanlar ve yüzdesel dağılımları nasıldır?
- 4) Engelli turizmi alanının kurumsal altyapısı hakkında bilgi veren; hangi üniversiteler, araştırma merkezleri veya diğer kurumlar bu alanda en fazla çalışmaya imza atmıştır? Yüzdesel dağılımı nasıldır?
- 5) Hangi ülkeler veya bölgeler engelli turizmi araştırmalarına en fazla katkı sağlamıştır? Alanın coğrafi dağılımı ve yüzdeliklerinin dağılımı nasıldır?

- 6) Engelli turizmi yayınlarının Web of Science bilimsel indeksleme sistemindeki hangi sınıflarda yer aldığı, diğer bilimsel disiplinlerle ilişkilerinin dağılımı nasıldır?
- 7) Engelli turizmi içindeki konuların (örneğin, erişilebilirlik, engellilerin seyahat deneyimleri, turizm politikaları) araştırma alanına dağılımı nasıldır?
- 8) Web of Science bilimsel indeksleme sisteminde yer alan engelli turizmi yayınlarının üretilen dillere göre dağılımları nasıldır?
- 9) Web of Science dizinine göre engelli turizmi araştırmalarının yayımlandığı, ilk 20 yayın evleri veya yayın kuruluşlarının dağılımı nasıldır?
- 10) Engelli turizmi alanının hangi tür yayınlara daha çok önem verdiğini göstermesi açısından önemli olan; Engelli turizmi araştırmalarının makale, kitap, bildiri v.b farklı yayın türlerine göre dağılımı nasıldır?
- 11) Engelli turizmi araştırmalarının niteliği ve görünürlüğü hakkında bulgulara ulaşmamızı sağlayan; Yayınların Web of Science indekslerine göre dağılımları nasıldır?
- 12) Engelli turizmi alanının en etkili çalışmaları ve fikir akışlarını görmemize olanak sağlayan, atıf ilişkilerini gösteren; atıf analizi görselleştirilmiş ağ haritalaması nasıldır?
- 13) Engelli turizmi yayınlarda alanın temel kavramlarını ve bunlar arasındaki ilişkileri açığa çıkaran; kullanılan anahtar kelimelerin birliktelik analizi görselleştirilmiş ağ haritalaması nasıldır?
- 14) Engelli turizmi alanındaki kelimelerin sıklık dağılımını inceleyen ve alanın en önemli kavramlarını belirleyen; Engelli turizmi araştırmaları ile ilgili Web of Science indekslerinden elde edilen veriler Zipf Yasası'na uyuyor mu?
- 15) Engelli turizmi alanında yayınların dergilere göre dağılımını inceleyen ve alanın dergi çeşitliliği hakkında bilgi sunan; engelli turizmi araştırmaları ile ilgili Web of Science indekslerinden elde edilen veriler Bradford Yasası'na uyuyor mu?
- 16) Engelli turizmi alanında çalışma yapan yazarların yayın sayılarının dağılımını inceleyen ve alanın üretkenlik düzeyini gösteren; Engelli turizmi araştırmaları ile ilgili Web of Science indekslerinden elde edilen veriler Lotka Yasası'na uyuyor mu?

2.4.Araştırmanın Kısıtlılıkları ve Sınırlılıkları

VOSviewer ve Bibliometrix R paket programının Biblioshing arayüzü ile verilerin pratik, süratli bir şekilde incelenebilmesi ve görsel olarak haritalandırılması nedeniyle tercih sebebi olmuştur. Çalışmanın dataları Web of Science'dan elde edilmiştir. YÖKSİS, TR dizin veya Scopus gibi veri tabanlarının çalışmaya dahil edilmemesi çalışmanın kısıtı olarak kabul edilebilir. Ayrıca Web of Science veri tabanından elde edilen dataların 2000-2024 yılları arasında olması araştırmanın sınırlılığdır.

3. BULGULAR

Bulgular kısmında Web of Science veri tabanından elde edilen engelli turizmi konulu bilimsel yayınların dataları çeşitli yazılımlar vasıtası ile incelenerek analiz edilmiştir ve bulgular açıklanmıştır.

3.1.Araştırmanın Genel Bulguları

Bu çalışma son 25 yılda yapılan engelli turizmi araştırmaların varolan durumlarının incelenmesi gayesiyle tarih aralığını 2000-2024 olarak belirlenmiştir. Tablo 1'de Web of Science veri tabanından 01 Ocak 2025 tarihinde, 2000-2024 yıllarına ait engelli turizmi alanında 438 araştırmaya ulaşılmıştır. Bu araştırmaların toplam 13.192 adet kaynakçadan istifade ederek yazına kazandırıldığı ve ortalama kaynakça sayısının 30 adet olduğu tespit edilmiştir. 304 çeşitte yayın kaynağı (kitap, dergi vb.) üzerinden yayınlanan bilimsel çalışmaların, 1.248 yazar tarafından ortaya koyulduğu görülmektedir. 438 adet bilimsel çalışma içerisinde tek yazarlı çalışma sayısı 78 adettir. Engelli turizm ile ilgili çalışmalarda yazarların tercih ettiği sözcük sayısı 1.458 adettir. Bu yayınların ortalama yaşı 7.63 ve aynı zamanda yıllık yüzdesel büyüme oranı ise 0'dır. Bilimsel çalışma üzerine düşen ortalama atıf sayısı 11.12'dir. Uluslararası ortak yazarlı yayın sayısının genel yazar sayısına oranı %18.72'dir. Döküman başına düşen ortak yazarların oranı 3.17'dir.

Tablo 1. Engelli Turizmi Araştırmalarına Ait Genel Bilgiler

Verilerle İlgili Temel Bilgiler	
Zaman aralığı	2000:2024
Kaynaklar (Dergiler, Kitaplar vb.)	304
Evrak	438
Yıllık Büyüme Oranı %	0
Belge Ortalama Yaş	7.63
Doküman başına ortalama atıf sayısı	11.12
Başvuru	13192
Belge İçeriği	
Anahtar Kelimeler Artı (ID)	587
Yazarın Anahtar Kelimeleri (DE)	1458
Yazar	
Yazar	1248
Tek yazarlı belgelerin yazarları	69
Yazarların İşbirliği	
Tek yazarlı dokümanlar	78
Doküman Başına Ortak Yazarlar	3.17
Uluslararası ortak yazarlıklar %	18.72
Belge Türleri	
Makale	250
Makale; Kitap Bölümü	16
Makale; Erken Erişim	9
Makale; Bildiri Özeti	5
Editoryal materyal	3
Editoryal materyal; Kitap Bölümü	1
Bildiri Özeti	140
Eleştiri	13
Eleştiri; Erken Erişim	1

2000-2024 yılları arasındaki, Web of Science veri tabanında yer alan engelli turizmi ile ilgili bilimsel çalışmaların yıllara göre dağılımları, yüzdeleri ve atıf sayıları Tablo 2 ve Grafik 1'de verilmiştir. Web of Science veri tabanından elde edilen 438 adet bilimsel araştırma, belirli bir alanadaki çalışma için kayda değer ve yeterli sayıda araştıma olduğunu kabul edilebilir. Yazarlar tarafından bu yayınlara yapılan 4.860 atıf ise bu alandaki bilimsel çalışmaların diğer bilim insanlarınca genellikle referans kabul edildiğini ve alanın bilimsel çevrede geniş tesir alanı olduğunu ortaya koymaktadır. İlgili konudaki araştırmaların akademik topluluk için ne kadar mühimsendiğinin bir diğer göstergesi, ortalama atıf sayısının yüksekliğidir. Konuyla alakalı alan yazında yer bulan araştırmaların 1.248 farklı yazarın katkısının olması, bu alandaki bilim insanlarının geniş bir araştırmacı çevresince ilgi gördüğünü ve çoklu disiplinler bir yaklaşımın içselleştirildiği algısını oluşturmaktadır. Bu da konunun çeşitli bakış açılarından ele alındığının göstergesidir. 304 farklı

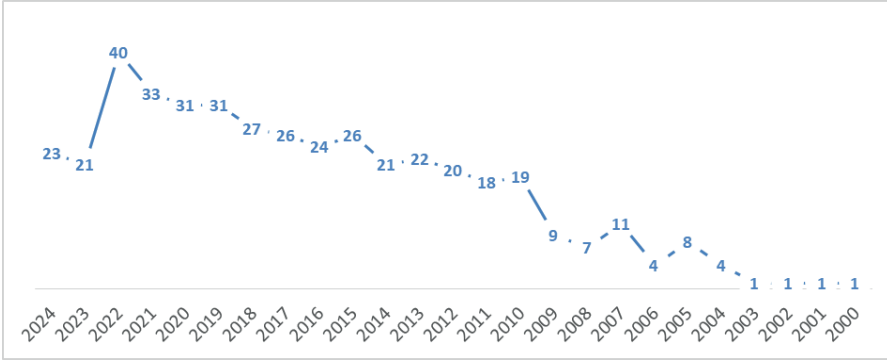
yayın alanında yayımlanan çalışmaların, engelli turizmi konusunun farklı akademik forumlarda tartışıldığını ve bu alanda farklı perspektif sunan fazlaca yayın mecrası olduğunu gösterir. 2.935 farklı akademik organizasyonun bu alanda araştırma yürütmesi, engelli turizmi konusunun uluslararası bir çalışma alanı olarak değerlendirildiği ve birçok farklı bilimsel ve araştırma organizasyonunun bu alana katkı sağladığının göstergesidir. Küresel olarak 113 farklı ülkeden çalışmaların yapılmış olması, engelli turizmi konusunun evrensel bir ilgi odağı olduğundandır. 1.458 anahtar kelimenin varoluşu, bu alandaki bilimsel araştırmaların makro düzeyde değişik konuları içine aldığı ve akademisyenlerin çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Yaygın olarak, Tablo 2 engelli turizmi konusundaki bilimsel çalışmaların gün geçtikçe arttığını, farklı disiplinlerden bilim insanlarınınca ilgi gördüğü ve kapsamlı bir evrensel tesir oluşturduğunu göstermektedir. Web of Science akademik dizininde uygulanan incelemeler ve taramalar sonucunda engelli turizmi konulu araştırmaların yıllara göre, yayın ve atıf sayısı çözülümü ve bu çözümlerin yüzdesel dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. 2000-2024 Yılları Arasındaki Araştırmaların Yayın, Atıf Sayıları ve Yüzdeleri

Yayın Yılı	Yayın Sayısı	Yayın Yüzdesi	Atıf Yılı	Atıf Sayısı	Atıf Yüzdesi
2024	23	5.251	2024	728	14,979
2023	21	4.795	2023	680	13,992
2022	40	9.132	2022	776	15,967
2021	33	7.534	2021	582	11,975
2020	31	7.078	2020	400	8,230
2019	31	7.078	2019	345	7,099
2018	27	6.164	2018	280	5,761
2017	26	5.936	2017	245	5,041
2016	24	5.479	2016	149	3,066
2015	26	5.936	2015	173	3,560
2014	21	4.795	2014	107	2,202
2013	22	5.023	2013	88	1,811
2012	20	6.621	2012	94	1,934
2011	18	4.110	2011	80	1,646
2010	19	4.338	2010	61	1,255
2009	9	2.055	2009	24	0,494
2008	7	1.598	2008	14	0,288
2007	11	2.511	2007	12	0,247
2006	4	0.913	2006	10	0,206
2005	8	1.826	2005	10	0,206
2004	4	0.913	2004	1	0,021
2003	1	0.228	2003	1	0,021
2002	1	0.228	2002	0	0
2001	1	0.228	2001	0	0
2000	1	0.228	2000	0	0

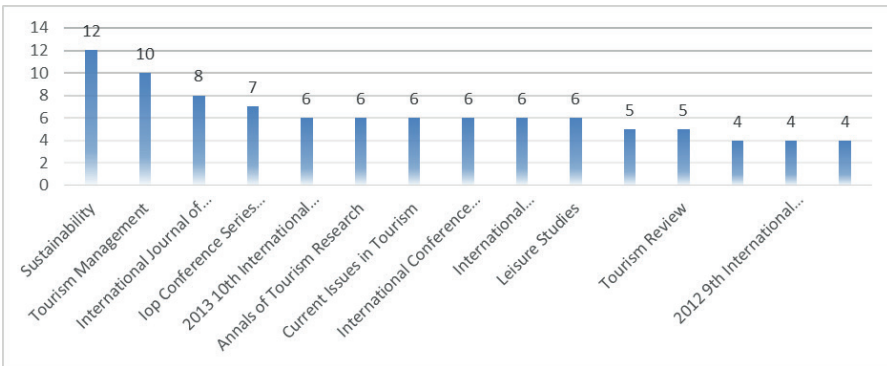
Grafik 2 incelendiğinde engelli turizm konulu ilk çalışmanın 2000 yılında yazında yer aldığı saptanmıştır.

Grafik 2. Araştırmaların Yıllara Göre Yayın Sayılarının Dağılımı

2022 yılında 40 yayınlı en fazla yayının ve 776 atıf ile en fazla atıfın yapıldığı yıl olduğu görülmektedir. Bibliometrik analizlerde alanda en fazla katkıyı yapan dergileri ve en fazla katkıyı sağlayan organizasyonları ve bölgeleri/ ülkeleri özellikle belirtmek elzemdir (Öztürk, 2020). Engelli turizmi araştırmalarının yayınlandıkları dergiler ve mecralar Tablo 3’de verilmiştir.

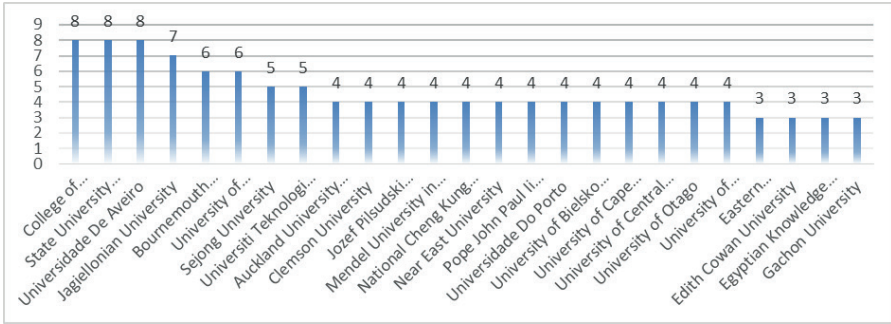
Tablo 3. Engelli Turizmi Araştırmaların Yayınlandığı Dergiler, Mecralar

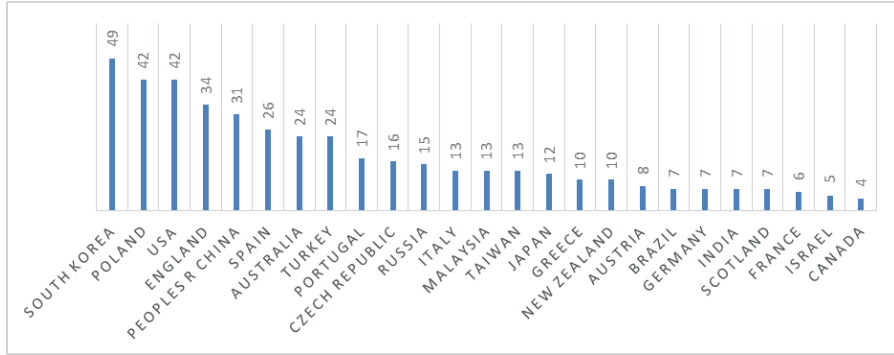
Tablo 3’de en fazla bilimsel araştırmanın yayınlandığı ilk 15 dergi veya mecraya yer almaktadır. Tabloya göre araştırma konusu ile ilgili en fazla çalışmanın yayınlandığı ilk 15 dergi ve mecraya sırasıyla ilk sırada 12 araştırma ve yüzde 2.740 oranı ile Sustainability dergisi yer almaktadır. İkinci sırada ise 10 araştırma ve yüzde 2.283 oranı ile Tourism Management dergisi olduğu görülmektedir. Üçüncü sırada 8 araştırma ve yüzde 1.826 oran ile International Journal of Contemporary Hospitality Management dergisi yer bulmuştur. Dördüncü sırada ise 7 araştırma ve yüzde 1.598 oran ile Iop

Conference Series Materials Science and Engineering dergisi yer almaktadır. Takiben beşinci sırada ise 6 araştırma ve yüzde 1.370 oranıyla 2013 10th International Conference on Ubiquitous Robots and Ambient Intelligence Urai yer almaktadır. İlk beş sırada yer alan dergi ve mecrayı takiben onuncu sıra dahil yayın sayısı ve oranlarında bir eşitlik söz konusudur. Yirmi beşinci ve son sırada ise Journal of Tourism Futures dergisi 4 araştırma ve yüzde 0.913 oranı ile yer almıştır. Engelli turizm konulu araştırmaların ağırlıklı olarak turizm konularının sıklıkla yayımlandığı dergilerde ve mecralarda yayımlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu dergiler ile yayın mecralarının aktüel makalelere bulunulan ortalama atf sayısını yüksek olması bilim insanlarının tercih ölçütüdür. Engelli turizm konulu çalışmalarına katkı sağlayan ilk 20 kurum ve kuruluşun dağılımları Tablo 4’de verilmiştir.

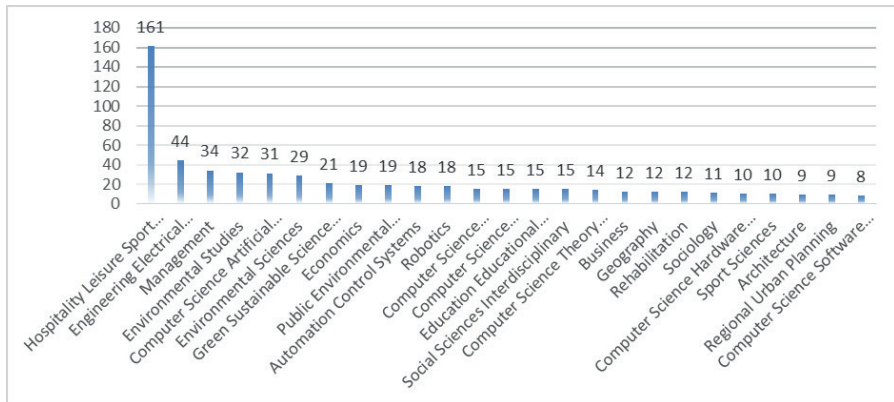
Tablo 4. Engelli Turizmi Araştırmalarına Katkı Sağlayan Kurum/Kuruluş

Tablo 4’de Engelli turizm konulu araştırmalarına katkı sağlayan ilk 25 kurum/kuruluş yer almaktadır. Tablo, Engelli turizmi alanında yapılan araştırmalarda öncülük eden organizasyon (üniversiteler ve enstitüler) göstermektedir. Özellikle College of Polytechnics Jihlava, State University System of Florida, Universidade De Aveiro gibi organizasyonların engelli turizmi alanında çalışmalarının yoğunlaştığı ve önemli çalışmalar ortaya çıkardıkları söylenebilir. The College of Polytechnics Jihlava, Çekya’da Vysočina Bölgesinde yer alan tek devlet yüksek üniversitesidir. Çalışma programları içerisinde bölgesel işgücü piyasasının ihtiyaçlarına göre iyi dengelenmiş bir teorik bilgi ve pratik beceriler kombinasyonu sağlayan bir kurumdur. Florida International University, Amerika Birleşik Devletleri, Florida eyaleti Miami bölgesinde yer alan kamu araştırma üniversitesidir. 1972’de kurulan üniversite kısa sürede en iyi ilk yüz kamu üniversitesinden biri haline gelmeyi başarmış. Yüksek bütçeli bir araştırma üniversitesidir. Universidade De Aveiro, Portekiz, Aveiro,’da yer alan ve 2009 yılından bu yana özel hukuka tabi bir kamu vakfı üniversitesidir. Avrupa’nın en iyi yüz yüksek öğretim kurumu arasında yer alır. Engelli turizmi konulu çalışmalara katkı sağlayan ülkeler/bölgeler dağılımları Tablo 5’de verilmiştir.

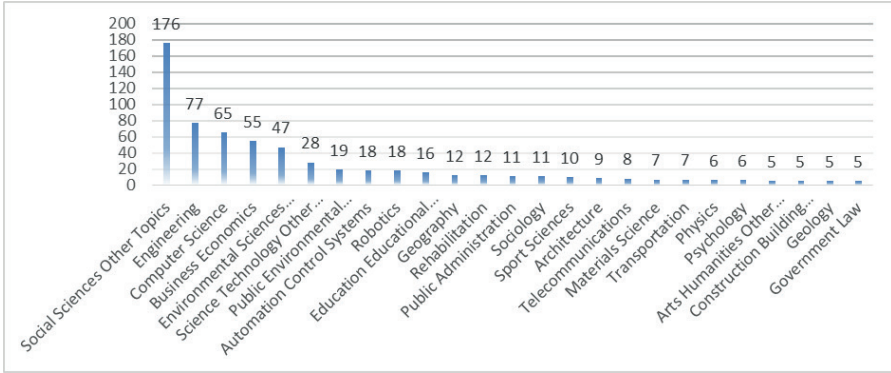
Tablo 5. Engelli Turizmi Araştırmalarına Katkı Sağlayan Ülkeler/Bölgeler

Tablo 5’de engelli turizmi araştırmalarına katkıda bulunan ilk 25 ülkeye yer verilmiştir. Toplamda engelli turizmi çalışmalarına katkı sağlayan 113 ülke olduğu saptanmıştır. Tabloya göre, Güney Kore 49 araştırma ve yüzde 11.187 oranı ile engelli turizmi alanında en çok yayın yapan ülkedir. Güney Kore’yi, peşinden Polonya ve Amerika Birleşik Devletleri 42 araştırma, İngiltere 34 araştırma ve Çin 31 araştırma ile takip etmektedir. Ülkemiz ise 24 araştırma ve yüzde 5.479 kendisi ile aynı verilere sahip Avusturalyanın peşinden sekizinci sırada ve engelli turizmi akademik çalışmalarında es geçilmemesi gereken bir pay sahibidir. İlk on sırada yer alan ülkelerdeki bilim insanlarının ilgisi ve turizm sektörünün büyüklüğünü, potansiyelini, ekonomik yönlerini yansıtabilir. Ülkemizdeki ortaya koyulan araştırmalar göz önüne alınınca Ülkemizin de de bu alandaki katkıları da dikkate alınmalıdır. Engelli turizmi konulu araştırmaların yer aldığı Web of Science kategorilerinin dağılımları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Engelli Turizmi Araştırmaların Web of Science Kategorileri

Kategorilerdeki çalışma sayısı irdelendiğinde, bir çalışmanın birden fazla kategoride yer almış olduğu ortaya çıkarılmıştır. Tablo 7 incelendiğinde, 161 araştırma (%36.758) ile araştırmaların büyük çoğunluğunun Hospitality, Leisure, Sport Tourism kategorisinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. 593 araştırmanın yaklaşık olarak %37'si (161 yayın) Hospitality, Leisure, Sport Tourism kategorisinde yer almaktadır. Bu kategorizasyon engelli turizmi konusunun, turizm ve konukseverlik iş kolu ile kuvvetli bir ilişkisinin olduğunun göstergesidir. İlk üç kategoride de kayda değer sayıda çalışma yer almaktadır. Tablo 6 verileri incelendiğinde, engelli turizmi çalışmalarının multidisipliner bir yaklaşımla ele alındığını ve turizm, mühendislik, eğlence, spor, yönetim, çevre çalışmaları, bilgisayar bilimi ve yapay zeka, mesleki sağlık, işletme, iktisat, coğrafya, sosyoloji, eğitim, rehabilitasyon, mimarlık, bölgesel şehir planlaması ve robotik çalışmaları gibi pek çok önemli kategorilerde yer aldığı izlenmektedir. Engelli turizmi araştırma alanlarına göre dağılımları Tablo 7'de verilmiştir.

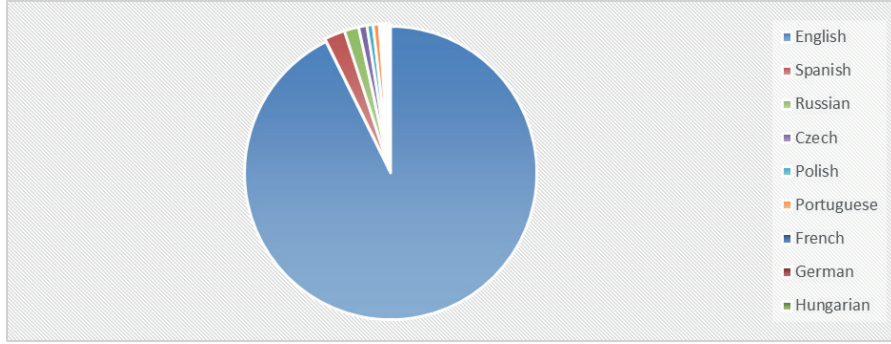
Tablo 7. Engelli Turizmi ile İlgili Konuların Araştırma Alanlarına Göre Dağılımı

Tablo 7 incelendiğinde, engelli turizmi araştırmalarının yer aldığı 25 adet araştırma alanı verilmiştir. Tablo, engelli turizmi araştırmaların geniş bir spektruma yayıldığı görülmektedir. Tabloda ilk sırada araştırmacıların çoğunluğu 176 araştırma ve %40.183 oranıyla “Sosyal Bilimler-Diğer Konular” kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Merkezi bir konumda “Sosyal Bilimler-Diğer Konular” kategorinin yer alması, engelli turizm konusundaki araştırmaların burada yoğunlaştığını ortaya koymuştur. 77 araştırma ve %17.580 oran ikinci sırada mühendislik alanı yer almaktadır. Üçüncü sırada, 65 araştırma ve %14.840 oranı bilgisayar bilimleri alanı vardır. Tablo incelendiğinde engelli turizmi çalışmalarının yoğunlukla sosyal bilimler mihrinde ağırlaştığı, ancak multidisipliner bir yaklaşımla mühendislik ve bilgisayar bilimleri alanında da çalışmaların kümelenmesi

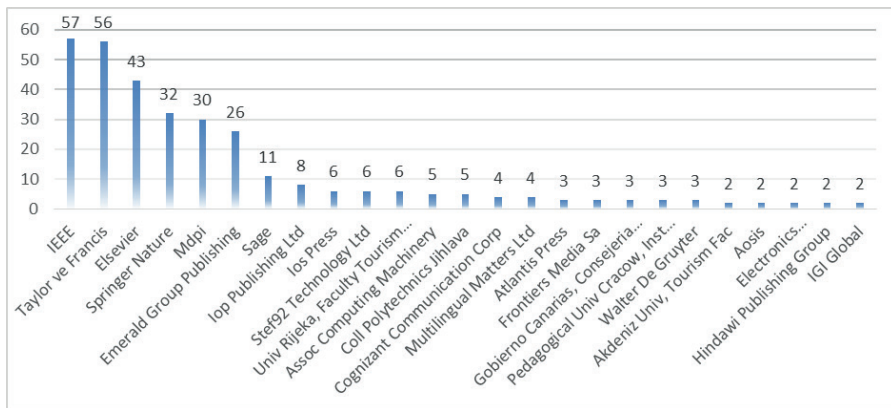
engelli turziminin dinamik yapısından kaynaklandığı düşünülebilir. Tablo 8'de engelli turizmi araştırmaların yayın dilleri verilmiştir.

Tablo 8. Engelli Turizmi Araştırmalarının Yayınlandığı Diller

Tablo 8 değerlendirildiğinde, araştırma çerçevesindeki engelli turizmi araştırmaları İngilizce, İspanyolca ve Rusça başta olmak üzere toplam 11 farklı dilde yayınlandığı anlaşılmaktadır. Buna göre Web of Science bilimsel veri dizininde yer alan engelli turizm konusuyla alakalı araştırmaların %92.694'ü, yani 406 araştırma İngilizce dilinde kaleme alınmıştır. İngilizce lisanının engelli turizmi çalışmalarında yoğun tercih edilmesi, İngilizce dilinin evrenselliğini göstermektedir. Engelli turizmi ile ilgili Türkçe dilinde kaleme alınıp, Web of Science bilimsel veri dizininde yer alan araştırma bulunmamaktadır. Engelli turizmi bilimsel araştırmalarının en fazla yayınlandığı 25 yayıncı mecranın dağılımları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Engelli Turizmi Araştırmalarının İlk 25 Yayıncı Kuruluşlarına Göre Dağılımı

Tablo 9'a göre, IEEE engelli turizmi ile ilgili yayınlanan araştırmaların 57'sini (%13.014) içinde barındırarak bilim insanlarınca en çok tercih

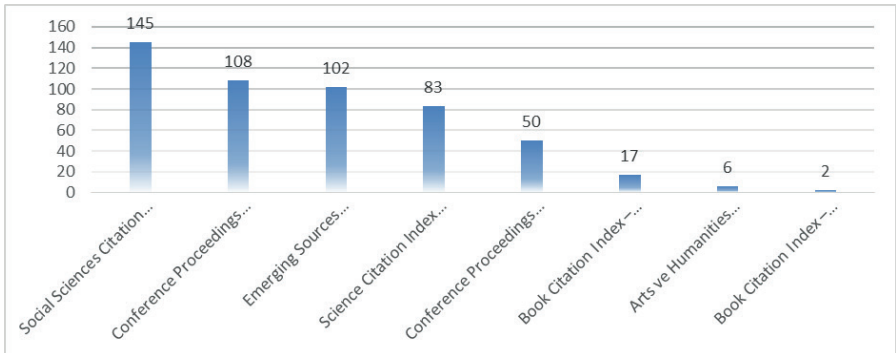
edilen yayıncı olmuştur. İkinci sırada ise yayıncı Taylor ve Francis 56 araştırma (%12.785) gelmektedir. Engelli turizmi çalışmalarının yayınlarını ağırlıklı olarak ilk iki yayıncı IEEE ve Taylor ve Francis üstlenmiştir. 43 araştırma (%9.817) ile üçüncü sırada yer alan yayın kuruluşu ise Elsevier'dır. Ülkemizden ise Akdeniz Üniversitesi Turizm Dergisi, Web of Science bilimsel veri dizini verilerine göre, engelli turizmi araştırmalarının yer aldığı yayıncı kuruluşlardandır. Araştırmaların çeşitlerine (Makale, Bildiri Belgesi, Kitap Bölümleri, İnceleme Makalesi, Erken Erişim, Editöryal Malzeme vb.) göre dağılımı Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Engelli Turizmi Araştırmalarının Türlerine Göre Dağılımı

Sıra	Yayın Türü	Yayın Sayısı	Yüzde
1	Article	280	63.927
2	Proceeding Paper	145	33.105
3	Book Chapters	17	3.881
4	Review Article	14	3.196
5	Early Access	10	2.283
6	Editorial Material	4	0.913

Tablo 10 incelendiğinde, engelli turizmi alanında yayınlanan bilimsel araştırmaların makale türünde 280 tane (%63.927) yayımlandığı görülmektedir. İkinci sırada bildiri özeti 145 adet, üçüncü sırada kitap bölümü 17 adet şeklinde kaleme alınan araştırmalar sıralanarak devam etmektedir. Tabloda yoğunluğu makaleler oluşturmaktadır. Bu yoğunluk, engelli turizmi araştırmalarının sıklıkla süreli akademik dergilerde yer bulan makaleler şeklinde olduğu manasına gelmektedir. Engelli turizmi araştırmalarının tarandığı Web of Science veri tabanına göre dağılımları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Engelli Turizmi Araştırmalarının Web of Science İndekslerine Göre Dağılımları

Tablo 11 incelendiğinde, Engelli turizmi konulu 145 adet (%33.105) araştırma SSCI (Social Sciences Citation Index), 108 adet (%24.658) araştırma CPCI-S (Conference Proceedings Citation Index-Science), 102 adet (%23.288) ESCI (Emerging Sources Citation Index) kapsamında taranan dizinlerde yayınlandıkları görölmektedir. Tablo 11'e göre, engelli turizmi araştırmalarının sıklıkla sosyal bilimler alanında ve gelişmekte olan bilimsel mecralarda ele alındığını göstermektedir ve ayrıca da diğer disiplinlerden de farklı yayın türlerinden çalışmalara yer verildiği görölmektedir.

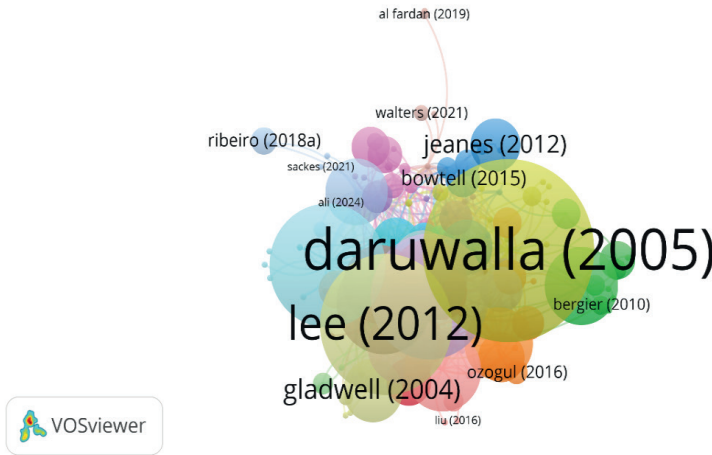
3.2.VOSviewer ile Atıf Analizi

Bilimsel çalışmaların, yazarların, yazarın aitliği olduğu organizasyonların ve yazarın çalışma yaptığı ülke/coğrafi bölgenin içinde bulunduğu dört farklı durum ele alınarak atıf analizi dört başlık altında değerlendirilmiştir.

3.2.1.Araştırmalarının Atıf Analizi

Atıf ağırlıklı haritalama, 438 araştırmadan bağlantı gücü ve atıf sayısı yüksek 146 araştırma 19 küme ve 479 bağlantı sayısı ile ağırlıklı harita oluşturulmuştur.

şekil 1. Engelli Turizmi Araştırmalarının Atıf Analizi (Atıf Ağırlıklı)

şekil 1'de Web of Science veri tabanından çevrimiçi elde edilen engelli turizmi çalışmalarının verileri VOSviewer paket programına aktarılarak araştırmaların atıf ağırlıklı analizi yapılmıştır. Görseldeki dairelerin çapının büyüklüğünün bağlantı sayılarıyla doğru orantılı arttığı belirtiliyor. Özetlenirse bir bilimsel araştırma ne kadar büyük bir daire ile görselleştirilirse, görselleştirilen diğer dairelere nazaran büyüklüğü, o araştırmanın diğer

araştırmalarla daha fazla atıf ilişkisine sahip olduğu veya daha fazla atıf sayısına sahip olduğunu ifade eder. Van Eck ve Waltman (2010) çalışmasında, haritalama ve benzer vasıftaki çalışmaların kümelenmesi süreçlerinin kendi aralarında bütünlüycü tamamlayıcı olduğunu belirtmiştir. Haritalama, çalışma sahasının şebekesinin detaylı bir görselini ortaya koyarken, kümeleme ise mevcut örgünün daha umumi ve işlenmemiş bir bakış açısını sunar. Bu sayede, çalışmaların daha genel özellikleri ve bağlantıları çok net idrak edilebilir. Şekil 1'de, aynı renkli kümede yer alan çalışmaların, birbirleri emsalinde konular üzerinde odaklandığı belirtiliyor. Bu kümeleme ile araştırmalar arasındaki temel motif benzerlikleri görsel olarak daha anlaşılabilir ve belirgin hale gelir. Belirli bir tema etrafında kümelenmiş çalışmaları aynı renkler ile simgeler. Çalışmalar arasındaki ortak nokta ve benzerlik ile ters orantılı olarak daireler arasındaki mesafe değişir. Yani, dairelerin yakınlığından benzer oldukları sonucu çıkarılabilir. Ayrıca, daireler arasındaki ilişki çizgisinin kalınlığıyla da çalışmalar arasındaki atıf ilişkisinin gücünün yüksek olduğu anlaşılır. Kalın çizgiler, güçlü bir atıf bağlantısını gösterirken, ince çizgiler ise zayıf bir ilişkiyi temsil eder (Duman, 2024). Atıf ağırlıklı haritalama şeklinde oluşturulan Şekil 6 incelendiğinde 192 atıf ile Daruwalla (2005), 148 atıf ile Lee (2012), 132 atıf ile Shaw (2004), 130 atıf ile Ray (2003) ve 106 atıf ile Mckercher (2018) ait çalışmaların en yüksek atıf almış eserler olduğu görülmektedir.

3.2.2. Kaynakların Atıf Analizi

Engelli turizmi alanında 304 tane farklı bilimsel araştırmayı ele aldığımızda, bu araştırmaların birbirleriyle ne kadar ilişkili olduğunu anlamak için VOSviewer yazılımı ile bir görselleştirme çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada, her araştırmacının en az bir başka araştırmayı kaynak göstermesi ve en az bir başka araştırma tarafından kaynak gösterilmesi şartı aranmıştır. Bu şartı sağlayan 304 kaynaktan, 86 farklı kaynak birlikteliği oluşmuştur. Bu 86 farklı kaynak arasındaki ilişkiler, bir ağ gibi düşünülerek görselleştirilmiştir.

Şekil 2. Engelli Turizmi Araştırmalarının Yayımlandığı Kaynakların Atıf Analizi (Atıf Ağırlıklı)

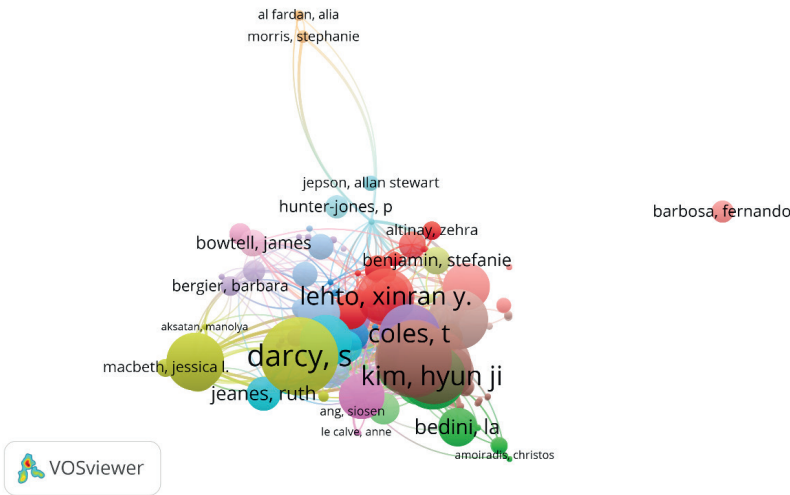
Bu görselde, 22 farklı küme olduğu ve bu gruplar arasındaki bağlantıların oldukça yoğun olduğu görülmektedir. Bu yoğunluk, bağlantı gücü olarak ifade edilmektedir ve toplam bağlantı gücü 265 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, bu ağdaki tüm bağlantıların toplam uzunluğu 444 birim olarak bulunmuştur. Engelli turizmi alanındaki bilimsel çalışmaların hangi dergilerde daha sık atıldığı ve dolayısıyla alanın gelişimine en büyük katkıyı yapan yayınların hangileri olduğunu gösteren bir atıf analizi çalışmasının sonuçlarını sunmaktadır. Şekil 2’de VOSviewer bibliyometrik yazılımı aracılığıyla yapılan bu analizde, Web of Science veri tabanından elde edilen engelli turizmi ile ilgili yayınlar incelenmiş ve bu yayınların birbirlerine ne sıklıkla atıf yaptıkları tespit edilmiştir. Atıf sayısı, bir çalışmanın diğer çalışmalar tarafından ne kadar sıklıkla referans gösterildiğini ifade eden ve dolayısıyla o çalışmanın alanındaki etkisi ve önemi hakkında bilgi veren bir ölçüttür (İkpaahindi, 1985). Tourism Management dergisi, 790 atıfla en çok atıf alan dergi olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, derginin engelli turizmi alanındaki etkili yayınlardan birisi olduğunu ve alanın gelişimine önemli katkılar sağladığını göstermektedir. Annals of Tourism ve Current Issues in Tourism dergileri sırasıyla 341 ve 304 atıf ile ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. Bu dergiler de engelli turizmi alanında önemli bir yere sahip olduklarını ve alanın gelişimine katkı sağladıklarını göstermektedir. International Journal of Contemporary Hospitality Management ve Leisure Studies dergileri ise sırasıyla 189 ve 186 atıf ile beşinci sırada yer almaktadır. Bu dergiler de engelli turizmi alanında önemli çalışmalar yayınlamaktadır. Hangi dergilerin

en çok atıf aldığına bakarak, engelli turizmi alanındaki araştırmacıların hangi konulara daha fazla ilgi gösterdiğini ve alanın hangi yönlerinin daha fazla çalışıldığı, en çok atıf alan makalelerin incelenmesi, engelli turizmi alanındaki önemli kavramlar, teoriler ve metodolojiler hakkında bilgi edinmeyi kolaylaştırır. Yapılan engelli turizmi araştırmalarının yayınlandığı kaynakların atıf analizi (atıf ağırlıklı) ile, engelli turizmi alanındaki bilimsel yayınların dağılımını ve etkilerini ortaya koyarak, alanın genel bir resmini çizmektedir. Bu sayede, araştırmacılar ve diğer paydaşlar, engelli turizmi alanındaki gelişmeleri daha iyi takip edebilir ve bu alanda daha etkili çalışmalar yapabilirler.

3.2.3. Yazarlarının Atıf Analizi

1.248 yazarın en az bir akademik çalışmaya imza atmış ve en az sıfır atıf almış olması koşuluyla yapılan bir ağ analizi sonucunda, yazarlar arasında 1.000 farklı birliktelik tespit edilmiştir. Bu geniş veri setinden görselleştirme amacıyla 339 yazar seçilmiştir. Oluşturulan ağ yapısında, bu 339 yazar 18 farklı kümeye ayrılmış ve aralarında 3.180 bağlantı gücüne sahip bir ağ oluşturmuştur. Ağın toplam uzunluğu ise 3.458 birim olarak hesaplanmıştır. Engelli turizmi alanındaki literatürün bibliyometrik analizi kapsamında, Web of Science veri tabanından elde edilen veriler VOSviewer yazılımı ile işlenmiştir. Yazarların atıf analizi (atıf ağırlıklı) gerçekleştirilerek, alan içerisindeki en etkili yazarlar atıf ağırlığına göre belirlenmeye çalışılmıştır.

Şekil 8. Engelli Turizmi Araştırmalarını Yapan Yazarların Atıf Analizi (Atıf Ağırlıklı)

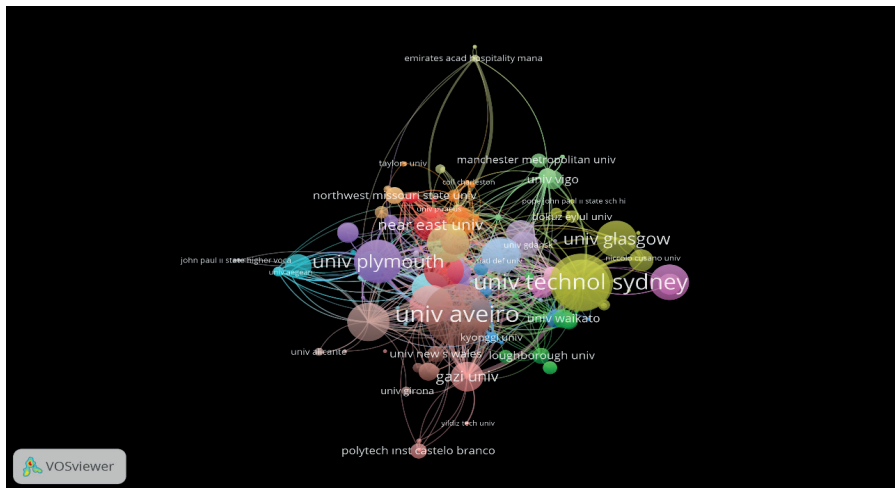

Yapılan analiz sonuçlarına göre, Darcy, S. ve Daruwalla, P. ikilisi 192 atıf ile engelli turizmi alanında en fazla atıf alan araştırmacılar olarak öne çıkmıştır. Bu ikiliyi sırasıyla 188 atıfıla Elisabeth Kastenholz, 178 atıfıla Eusebio Celeste ve 169 atıfıla Figueiredo Elisabeth takip etmektedir. Bu bulgular, söz konusu araştırmacıların engelli turizmi alanındaki çalışmalarının diğer araştırmacılar tarafından sıklıkla referans gösterildiğini ve alanın gelişimine önemli katkılar sağladığını göstermektedir. Özetle yazarların atıf analizi (atıf ağırlıklı) gerçekleştirilerek, engelli turizmi alanında yapılan bilimsel çalışmaların nicel bir değerlendirmesi burada ortaya çıkmıştır, alanın önemli isimlerini ve gelişme yönleri hakkında fikir vermektedir.

3.2.4. Yazarların Bağlı Olduğu Kurumların/Kuruluşların Atıf Analizi

Yapılan araştırmada, belirli kriterlere uyan 601 farklı organizasyonun bir araya getirilerek bir yazarların bağlı olduğu kurumların/kuruluşların atıf analizi gerçekleştirilmiştir. “En az 1 araştırma ve en az sıfır atıf” kısıtlaması ile elde edilen bu veri setinde, kurumlar arasındaki ilişkiler incelenmiş ve görselleştirilmiştir. Analiz sonucunda, 601 kurum/kuruluş birlikteliği oluşmaktadır, 601 kurumun 202 tanesi görselleştirilebilmiş ve bu kurumlar arasında 19 farklı küme tespit edilmiştir. Bu kümeler arasındaki bağlantılar, 1259 bağlantı gücü ve 1393 toplam bağlantı uzunluğu ile ifade edilmiştir. Şekil 4’de engelli turizmi araştırmalarını yapan yazarların bağlı oldukları kurum/kuruluşların atıf analizi (atıf ağırlıklı), engelli turizmi alanındaki araştırmaların yazarlarının kurumsal kökeni ve bilimsel etkilerini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Şekil 4. Engelli Turizmi Araştırmalarını Yapan Yazarların Bağlı Oldukları Kurum/ Kuruluşların Atıf Analizi (Atıf Ağırlıklı)

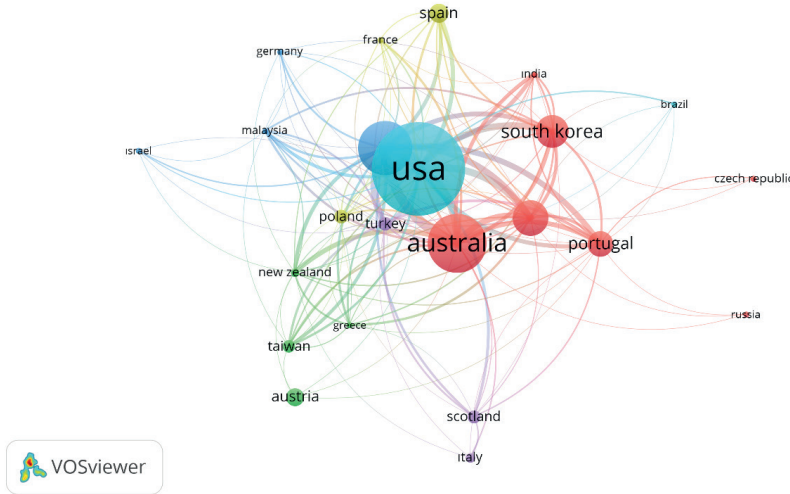

Web of Science dizininden elde edilen veriler, VOSviewer paket yazılımı aracılığıyla görselleştirilmiş ve atıf ağırlıklı bir analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, engelli turizmi araştırmalarında en yüksek atıf alan ilk beş kurum sırasıyla Aveiro Üniversitesi (Portekiz), Sydney Teknoloji Üniversitesi (Avustralya), Western Sydney Üniversitesi (Avustralya), Plymouth Üniversitesi (İngiltere) ve Dong Eui Üniversitesi (Güney Kore) olarak belirlenmiştir. Aveiro Üniversitesi (252 atıf), Sydney Teknoloji Üniversitesi (232 atıf) ve Western Sydney Üniversitesi (192 atıf): Bu üç üniversite, engelli turizmi alanında en yüksek atıf alan kurumlar olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, söz konusu üniversitelerin bu alanda yaptığı çalışmalara olan ilginin yüksek olduğunu ve bu üniversitelerin engelli turizmi araştırmalarında öncü bir rol üstlendiğini göstermektedir. Plymouth Üniversitesi ve Dong Eui Üniversitesi: Bu üniversiteler de engelli turizmi alanında önemli çalışmalara imza atmaktadır. Özellikle Plymouth Üniversitesi, İngiltere'nin en büyük üniversitesi olması nedeniyle bu alandaki çalışmalara yaptığı katkı daha da önemlidir. Yazarların bağlı oldukları kurum/kuruluşların atıf analizi (atıf ağırlıklı), engelli turizmi alanındaki araştırmaların coğrafi dağılımı ve yazarların kurumsal odaklanma noktaları hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Özellikle, belirlenen bu üniversitelerle ve yazarlar ile işbirliği yaparak, engelli turizmi alanındaki araştırmaların daha da geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması mümkün olabilir.

3.2.5. Yazarların Bağlı Olduğu Ülkelerin/Bölgelerin Atıf Analizi

Web of Science dizininden elde edilen veriler, VOSviewer paket yazılımı aracılığıyla görselleştirilmiş ve yazarların bağlı olduğu ülkelerin/bölgelerin atıf analizi yapılmıştır. Dünyada 69 ülke ile en az 5 tane bilimsel araştırma ve araştırmalara en az 5 kez başvurulmuş (atıf almış) olma kısıtlaması uygulanarak incelendiğinde, bu ülkeler arasında 24 farklı grup (birliktelik) olduğu görüldü. Bu 24 gruptan 23'ü görsel olarak bir harita üzerinde görselleştirilmiştir. Bu haritada ülkeler 6 farklı kümeye ayrıldı. Ülkeler arasındaki ilişkiler (bağlantılar) incelendiğinde, bu bağlantıların toplam gücünün 133, toplam uzunluğunun ise 539 olduğu hesaplandı.

Şekil 5. Engelli Turizmi Araştırmalarını Yapan Yazarların Bağlı Oldukları Ülkelerin/Bölgelerin Atıf Analizi (Atıf Ağırlıklı)

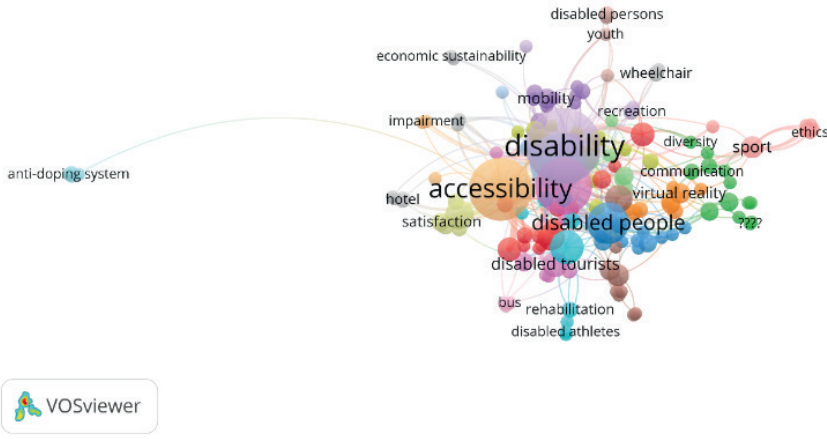
Şekil 5’de Web of Science veri tabanından elde edilen engelli turizmi araştırmaları, VOSviewer yazılımı vasıtasıyla bibliyometrik bir analizle değerlendirilmiştir. Engelli turizm araştırmalarını yapan yazarların bağlı oldukları ülkelerin/bölgelerin yoğunluk görselleştirilmiş atıf analizi, atıf ağırlıklı bir yaklaşımla yapılan bu analizde, Amerika Birleşik Devletleri 1192 atıfla en yüksek bilimsel etkiye sahip ülke olarak belirlenmiştir. Avustralya (750 atıf), İngiltere (693 atıf), Çin (458 atıf) ve Güney Kore (423 atıf) ise sırasıyla ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sıralarda yer almaktadır. Bu bulgular, engelli turizmi alanındaki bilimsel üretimin coğrafı dağılımı ve ülkeler arasındaki rekabet durumu hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Kısacası engelli turizm araştırmalarını yapan yazarların bağlı oldukları ülkelerin/bölgelerin yoğunluk görselleştirilmiş atıf analizi haritasını çıkardığımızda, Amerika Birleşik Devletleri’nin bu alandaki tartışmasız lideri olduğu görülmektedir. Avustralya, İngiltere, Çin ve Güney Kore gibi ülkeler de bu alanda önemli katkılar sağlasa da, Amerika’nın bilimsel etkisini yakalayamamaktadır. Bu sonuçlar, engelli turizmi alanında Amerika’nın küresel bir referans noktası olduğunu göstermektedir.

3.3. Anahtar Kelimelerin Birlikte Bulunma Analizi

Engelli turizmi çalışmalarındaki anahtar kelimelerin birliktelik analizi Şekil 6’da verilmiştir. Bu alanın alt temalarını ve araştırma odaklarını ortaya koymuştur. 1458 farklı anahtar kelime en az 2 kez tekrar eden kelimeler 162 birliktelik oluşturmuştur. 152 kelime birlikteliği görselleştirilmiştir. 152

kelime, 22 farklı kümede toplanmıştır. 450 bağlantı gücü ve 627 toplam bağlantı gücü ortaya çıkmıştır. Bu kümeler, engelli turizmi alanındaki araştırmacıların hangi konulara daha fazla ilgi gösterdiğini ve hangi kavramları birlikte kullandığını göstermektedir. Bu bulgu, engelli turizmi alanındaki araştırmaların çok yönlü ve karmaşık bir yapıya sahip olduğunu da göstermektedir.

Şekil 6. Engelli Turizmi Araştırmalarındaki Anahtar Kelimelerin Birlikte Bulunma Dağılımı

Tablo 12. Engelli Turizmi Araştırmalarında En Çok Tekrar Eden İlk Altı Anahtar Kelimelerin

Sıra	Kelime	n
1	disability	71
2	accessibility	49
3	accessible tourism	40
4	tourism	39
5	people with disabilities	14
6	tourism for all	10

Engelli turizmi araştırmalarında kullanılan anahtar kelimelerin dağılımı tablo 12’de verilmiştir. Tablo 12’deki bulgulara göre, “disability” kelimesi diğer tüm kelimelerden daha sık kullanılmıştır. Bu kelime, n=71 kez tekrarlanarak analiz edilen metinlerde en yüksek frekans değerine ulaşmıştır. “Accessibility” kelimesi ise n=49 kez tekrarlanarak ikinci sırada yer almıştır. “Accessible tourism” n=40 kez, “tourism” n=39 kez, “people with disabilities” n=14 kez ve “tourism for all” n=10 kez kullanılmıştır.

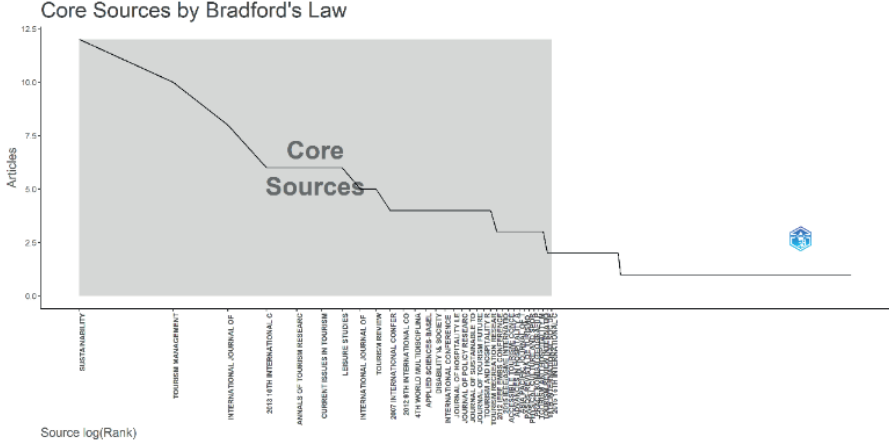
Bu bulguları, dilbilim ve bibliyometri alanında sıklıkla kullanılan Zipf Yasası ile karşılaştırdığımızda ilginç bir durum ortaya çıkmaktadır. Zipf Yasası, bir metindeki kelimelerin sıklıklarının belirli bir dağılım gösterdiğini ve en sık kullanılan kelimenin diğerklerine göre çok daha sık geçtiğini öngörür. Bu yasa, kelimelerin sıralamaları ile sıklıkları arasında ters orantılı bir ilişki olduğunu belirtir (Souza vd., 2024). $r \times f = k$ formülünde r sözcüğün sıralaması, f sıklık ve k sabittir şeklinde ifade edilir (Lalrempuii vd., 2019). Analizimizde elde edilen sonuçlar, Zipf Yasası'nın tam olarak geçerli olmadığını göstermektedir. Örneğin, "disability" kelimesi beklenenden çok daha sık kullanılmış, diğerk kelimelerin sıklıkları ise beklenen değerlerden daha düşüktür.

Cebirsel olarak Zipf Yasasına göre formülüne edildiğinde "disability" kelimesi kelimesi ilk sıradadır ve 71 kez tekrar etmiştir. İkinci sıradaki "accessibility" 49 kez tekrar etmiştir. Yasaya göre bu kelimenin $49 \times 2 = 98$ kez tekrar ettiği sonucuna ulaşılır. Aynı şekilde üçüncü sıradaki "accessible tourism" $40 \times 3 = 120$ kez, "tourism" $39 \times 4 = 156$ kez, "people with disabilities" $14 \times 5 = 70$ kez ve "tourism for all" $10 \times 6 = 60$ kez tekrarladığı sonucuna ulaşılır. Bu uyumsuzluk durumunun birkaç farklı nedeni olabilir. Birincisi, engelli turizmi alanının nispeten yeni ve gelişmekte olan bir alan olmasıdır. Bu nedenle, alanın temel kavramlarını ifade eden "disability" gibi kelimeler, diğerk daha spesifik kavramlara göre daha sık kullanılmaktadır. İkincisi, farklı disiplinlerden araştırmacıların bu alana ilgi göstermesi, farklı terminolojilerin kullanılmasına neden olabilir. Üçüncüsü, veri tabanının kapsamı ve kullanılan arama stratejileri de sonuçları etkileyebilir. Sonuç olarak, engelli turizmi literatüründe anahtar kelimelerin dağılımı, Zipf Yasası'nın öngördüğü gibi tam bir düzenlilik göstermemektedir. Bu durum, alanın karmaşık ve çok boyutlu olduğunu ve daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Farklı veri tabanları ve daha farklı analiz yöntemleri kullanarak bu konu daha derinlemesine incelenmelidir. Engelli turizmi yayınlarındaki dergi üretkenliğini gösteren Bradford Yasası Şekil 7'de verilmiştir.

Bibliometrix (Biblioshing) yardımıyla elde edilen Şekil 7'de sunulan veriler aracılığıyla, engelli turizmi literatürüne Bradford Yasası lensinden bakarak, alanın en üretken dergilerini ve yayınların dağılımını ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Souza ve arkadaşları (2024) göre, Bradford Yasası, bilimsel yayınların belirli bir konu veya alanda nasıl dağıldığını anlamamıza yardımcı olan önemli bir bibliyometrik araçtır. Bu yasa, yayınların büyük bir kısmının küçük bir dergi grubunda yoğunlaştığını, yani bir "çekirdek bölge" olduğunu öne sürer. Bradford Yasası, yayınların üç bölgeye ayrıldığını öngörür: Çekirdek Bölge: En üretken ve en az sayıda dergi içerir. Bu dergiler, alanın temel literatürünü oluşturur. İkinci Bölge:

Çekirdek bölgeden daha fazla sayıda dergi içerir, ancak üretkenlikleri daha düşüktür. Üçüncü Bölge: En fazla sayıda dergiyi içerir, ancak üretkenlikleri en düşüktür.

Şekil 7. Bradford Yasasına Göre En Üretken Dergiler

Yapılan analizle, engelli turizmi alanındaki yayınların Bradford Yasası'na uygunluğu incelenmiştir. Analiz sonuçları, alanın en üretken dergilerinin “Sustainability”, “Tourism Management” ve “International Journal of Contemporary Hospitality Management” gibi isimlerden oluştuğunu göstermiştir. Bu dergiler, alanın çekirdek bölgesini oluşturmakta ve yayınların büyük bir kısmını içermektedir (Aslantürk ve Baltacı, 2023). En üretken 33 dergiyi içeren birinci bölge, tüm yayınların yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır. Benzer şekilde, 127 dergiyi kapsayan ikinci bölge de yayınların üçte birine ev sahipliği yapmaktadır. Kalan yayınların büyük bir kısmı (148 adet yayın) ise 144 dergiden oluşan üçüncü bölgede yer almaktadır. Bu oranların birbirlerine eşit olması neticesinde en üretken 33 dergi I. bölgede ve çekirdek dergileri oluşturmaktadır. Analizde elde edilen doneler, engelli turizmi literatürünün Bradford Yasası'na uygun bir dağılım gösterdiğini ortaya koymuştur. Çekirdek bölgedeki 33 dergi, yayınların yaklaşık üçte birini üretmiştir. Bu durum, alanın temel literatürünün bu dergilerde yoğunlaştığını göstermektedir. İkinci ve üçüncü bölgelerdeki dergiler de, sırasıyla yayınların yaklaşık üçte birini üretmişlerdir. Bu sonuçlar, Bradford Yasası'nın öngördüğü gibi, yayınların belirli bir yapıda toplandığını doğrulamaktadır. Bradford Yasası'sı sayesinde araştırmacılar, alanın en üretken dergilerini belirleyebilir ve kaynaklarını daha verimli bir şekilde kullanabilirler. Çekirdek bölgedeki dergiler, alanın temel kavramlarını ve teorilerini anlamak için başvurulabilecek en güvenilir kaynaklardır (Donthu

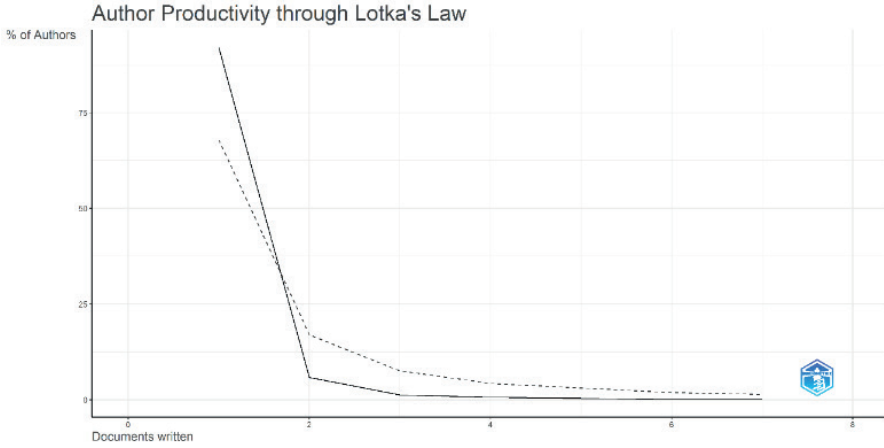
vd., 2021). Sonuç olarak, Bradford Yasası, engelli turizmi alanındaki araştırmacılar için önemli bir rehber niteliğindedir.

Tablo 13. Bradford Yasası Bölgeleri

Bölge	Dergi Sayısı	Yüzde	Makale Sayısı	Yüzde	k
I	33	10.855	146	33.333	-
II	127	41.776	144	32.877	3.58
III	144	47.369	148	33.790	1.13
Toplam	304	100	438	100	

Araştırma sonuçlarına göre, alanın en üretken dergilerinin büyük bir kısmı, toplam yayınların yaklaşık üçte birini (%33.333) oluşturan ilk bölgede (çekirdek bölge) yer almaktadır. İkinci ve üçüncü bölgelerdeki dergiler ise sırasıyla toplam yayınların %33.877 ve %33.790 'ını üretmektedir. Yazarların bilimsel üretkenliğini ölçen (Lotka Yasası) bilimsel üretkenlik dağılımı ve değeri değerlendirilmesi Şekil 8'da gösterilmektedir.

Şekil 8. Lotka Yasasına Göre Bilimsel Üretkenlik Dağılımı ve Değeri Değeri

Lotka Yasası, bilim dünyasının gizemli bir formülüdür. Bu yasa, bize şunu söyler: Bir alanda çalışan bilim insanlarının büyük bir kısmı az sayıda makale yayınlar, küçük bir grup ise çok sayıda makaleye imza atar. Yani, bilimsel dünyada bir "azınlık hakimiyeti" söz konusudur. Bu durum, bir piramidi andırır. Piramidin tabanında az sayıda makale yayınlayan çok sayıda bilim insanı yer alırken, tepede ise çok sayıda makaleye imza atmış az sayıda bilim insanı bulunur. Bu durum, sadece bilim dünyasıyla sınırlı değil, pek çok alanda gözlemlenebilir (Aslantürk ve Baltacı, 2023). Bilim insanlarının üretkenlik düzeylerini ve dağılımını anlamamıza yardımcı olur. Hangi bilim

insanlarının ve kurumların daha fazla etkiye sahip olduğunu belirlememizi sağlar. Bilimsel üretkenliğin zaman içinde nasıl değiştiğini görmemizi sağlar. Bilimsel politika oluşturuculara yol gösterir (Güleç Bilgili ve Yılmaz, 2024). Lotka Yasası, matematiksel bir formüle dayanır. Bu formül, bir bilim insanının belirli sayıda makale yayınlama olasılığını hesaplamamızı sağlar. Formül, daha fazla makale yayınlayan bilim insanlarının sayısının azalacağını öngörür. Lotka Yasası, bilim dünyasının karmaşık yapısını anlamamız için önemli bir araçtır. Bu yasa sayesinde, bilimsel üretkenlik hakkında daha derinlemesine bilgi sahibi olabilir ve bilimsel araştırmaların nasıl ilerlediğini daha iyi anlayabiliriz. Lotka Yasası, bilim dünyasının “80/20 kuralı” gibidir. Az sayıda bilim insanı, bilimsel bilginin büyük bir kısmını üretmektedir.

Tablo 14. Lotka Yasası

Yazılı belgeler	Yazar Sayısı	Yazarların Oranı
1	1149	0,921
2	73	0,058
3	16	0,013
4	8	0,006
6	1	0,001
7	1	0,001

Lotka'nın yasasına göre, yazarların ürettiği yayın sayılarıyla ilgili dağılım şu şekildedir (Güleç Bilgili ve Yılmaz, 2024). Lotka Yasası'na göre, bilimsel yayınlara tek bir katkı sağlayan yazarlar, tüm yazarların yaklaşık %60'ını oluşturmaktadır. İki yayın ($1/n^2$ [$n=2$ için $1/4$]) ve üç yayın ($1/n^2$ [$n=3$ için $1/9$]) ile katkı sağlayan yazar sayıları ise sırasıyla, tek yayın yapan yazar sayısının dörtte biri ve dokuzda biri oranında azalmaktadır. Yani, bilim dünyasında az sayıda yazar, çok sayıda makaleye imza atarken, büyük çoğunluk sadece birkaç makale ile katkıda bulunur. Analizle, engelli turizmi alanındaki yazarların yayın sayıları incelendiğinde, Lotka Yasası'nın öngördüğü dağılımın oldukça farklı olduğu görülmüştür. Yazarların büyük bir çoğunluğu (%92.1) sadece bir makale ile alana katkıda bulunmuştur. Ancak, iki veya daha fazla makaleye sahip yazarların oranı, beklenenden çok daha düşüktür. Özellikle üç ve üzeri makaleye sahip yazarların oranı oldukça düşüktür. Sadece %5.8'lik kısmın iki makalesi, %1.3'lük kısmın ise üç makale ile katkıda bulunan yazarlardan oluştuğu, geri kalan %0.8'lük oranda ise bilim insanlarının alanda 4 ile 7 arasında çalışma ürettiği görülmektedir. Bu durum, engelli turizmi alanında yazarların üretkenliğinin, diğer alanlara kıyasla daha düşük ve daha eşit dağılımlı olduğunu göstermektedir. Bu farklılığın nedenleri arasında, engelli turizminin nispeten yeni ve daha az uzmanlaşmış bir alan olması, araştırmacıların farklı disiplinlerden gelmesi ve

alanın interdisipliner yapısı gibi faktörler sıralanabilir. Ayrıca, engelli turizmi alanındaki araştırmacıların genellikle daha küçük ölçekli üniversitelerde veya enstitülerde çalışıyor olması da bu durumu etkileyebilir. Engelli turizmi alanındaki yayınların dağılımı, klasik Lotka Yasası'ndan önemli ölçüde sapmaktadır. Bu bulgu, engelli turizmi alanının kendine özgü niteliklerini ve engelli turizmi araştırmalarının başlangıcından sonuna kadar olan süreçteki tüm hareketliliği, değişimi ve gelişiminin farklılıklarını ortaya koymaktadır. Engelli turizmi alanındaki yayınların dağılımı, Lotka Yasası'nın öngördüğü kalıplardan farklılık göstermektedir. Bu uyumsuzluk, engelli turizmi alanındaki araştırma politikalarının ve teşvik mekanizmalarının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Literatürde “Engelli Turizmi” alanında bibliyometrik çalışmaların çok olmaması dolayısı ile bu alandaki yayınlar ve bunların dağılımı, ilişkileri ve bağlantıları gibi konularda cevap bulmadaki güçlükler mevcuttur. Ulusal ve Uluslararası literatür incelendiğinde bu alandaki yayınlara yönelik bibliyometrik çalışmaların çok kısır olduğu görülmüştür. Bu çalışma ulusal literatürde Web of Science veri tabanından elde edilen veriler doğrultusunda engelli turizmi bilimsel araştırmalarının görsel haritalarının oluşturulduğu ilk çalışmalardandır. Ayrıca, Bradford yasası (dergi üretkenliği), Lotka yasası (yazarların bilimsel üretkenliği) ve Zipf yasası (kelime sıklığı analizi) gibi temel bibliyometrik yasalara çalışmada yer verilmiştir.

Bilim insanları tarafından engelli turizmi üzerine yapılan çalışmalar, zengin bir literatür oluşturmuştur. Bu çalışma, bu literatürü nicel bibliyometrik yöntemlerle analiz etmiştir. Alanın bilimsel üretimindeki yönelim, büyüme ve değişimini ortaya koymayı amaçlayarak, engelli turizmi alanındaki bilimsel yayınlarının son 25 yıllık dönemini kapsayan kapsamlı bir bibliyometrik inceleme sunmaktadır.

Web of Science veri tabanından gerçekleştirilen literatür taraması neticesinde geçmişten günümüze değin kaleme alınan konuyla ilgili 2000-2024 tarihleri arasında elde edilen 438 bilimsel yayın türleri analizlere dahil edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, 2022 yılının engelli turizmi alanındaki bilimsel yayınlar açısından en verimli yıl olduğu tespit edilmiştir. Bu yılda 40 yeni yayınla birlikte toplamda 776 atf alınmıştır. Bu durum, özellikle küresel COVID-19 pandemisi sonrası, engelli turizmi alanındaki ilginin son yıllarda önemli ölçüde arttığını göstermektedir. Engelli turizmi alanındaki literatüre 13.192 farklı kaynaktan yararlanılarak 1.248 araştırmacı tarafından önemli katkılar sağlanmıştır. Araştırmacı sayısının çokluğu ve

yararlanılan kaynak sayısının çok olması engelli turizmi alanına olan ilgiyi anlamak bakımından önemlidir. Bu alandaki 406 bilimsel yayın İngilizce dilinde yayınlanmıştır. Bu sonuç, İngilizcenin engelli turizmi alanındaki bilimsel yayınların baskın dili olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, İngilizcenin akademik çevrelerde bilgi üretimi ve paylaşımı için tercih edilen bir dil olarak konumunu pekiştirmektedir. En fazla çalışmanın yayınlandığı dergi sıralamasında ilk sırada 12 araştırma ve yüzde 2.740 oranı ile Sustainability yer alırken, Tourism Management dergisi atıf analizinde 162 toplam bağlantı uzunluğu ile bu alanda en etkili dergi olarak öne çıkmıştır. Fazla çalışmaya yer veren dergilerin, yayınlanmış yüksek çalışma sayısı nedeni ile alacağı atıf bağlantı uzunluğunun da yüksek olması beklenirken, bir başka derginin atıf bağlantı uzunluğundaki hakimiyetinin çeşitli nedenleri olmakla birlikte söz konusu dergiler incelendiğinde Sustainability dergisinin bir yayın döneminde yer verdiği bilimsel çalışma sayısı daha fazladır. Atıf bağlantı uzunluğundaki önemli olan faktörlerden bir tanesinin de araştırma sayısından çok, araştırma içeriğinin niteliğinin olduğu bu veriler ile ortaya çıkmaktadır. Araştırma türlerinin analizinde, 250 adet makale ile yayınlarının çoğunluğu bu alanın bilimsel doğasını yansıttığını ortaya koymaktadır. Engelli turizmi araştırmalarının sıklıkla süreli akademik dergilerde yer bulan makaleler şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaların ağırlıklı olarak “Misafirperverlik, Eğlence, Spor Turizmi” ve “Çevre” kategorilerine odaklanması, bu alanların turizm ve misafirperverlik bilimleri ile olan sıkı ilişkisini ve akademik ilginin bu konulara yoğunlaştığını göstermektedir. Araştırma konularının dağılımı incelendiğinde, “Sosyal Bilimler- Diğer Konular” kategorisinin en yüksek frekansla yer aldığı görülmüştür. Bu sonuç engelli turizmi çalışmalarının sosyal bilimler içerisinde çok yönlü bir çalışma alanı olarak benimsendiğini açığa çıkarmaktadır. IEEE, Taylor ve Francis ve Elsevier yayıncılık grupları araştırmaların yayınlanmasında ilk üç sırada gelmektedir. Özellikle mühendislik ve teknoloji alanında yayınlara yer veren IEEE yayıncılığın engelli turizmi çalışmalarının yayınlanmasında lider konumda olmasının en önemli sebepleri arasında özellikle engellilere yönelik erişilebilirlik teknolojileri çalışmalarının son yıllarda ivme kazanmasıdır. Yayınların buralarda yer alması engelli turizmi araştırmalarının akademik görünürlüğünü, etki düzeyini ve farklı disiplinlerin ilgisini arttırmaktadır.

Engelli turizmi araştırmalarının coğrafi dağılımı incelendiğinde, Güney Kore, Polonya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ön plana çıktığı görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre, engelli turizmi araştırmalarında 49 araştırma ile en fazla çalışmaya sahip olan ülke Güney Kore'dir. Bu durum, Güney Kore'nin engelli bireylerin turizm hizmetlerine erişimini sağlama konusunda önemli bir adım attığını ve bu alanda akademik çalışmaların

yoğunlaştığını göstermektedir. Özellikle engelli turizmi araştırmalarının Güney Kore’de yoğunlaşmasının ana faktörleri içerisinde sadece engelli turizminin sosyal boyutu ile değil, erişilebilirlik düzenlemeleri ile ilgili teknoloji geliştirmeye yönelik çalışmalarında artış göstermesi gösterilebilir. Bu ülkelerdeki araştırmacıların gösterdiği yoğun ilgi, engelli turizminin global bir öncelik haline geldiğini ve bu ülkelerin bu alanda öncü bir rol üstlendiğini göstermektedir. Özellikle İngiltere ve Çin gibi ekonomik ve siyasi gücü yüksek ülkelerin engelli turizmine yönelik yatırımları ve araştırma faaliyetleri, alanın geleceği açısından oldukça umut vericidir. Avrupa ve Amerika’da engelli turizmi, sürdürülebilir kalkınma, eko-turizm ve yerel ekonomilerin canlandırılması gibi çok boyutlu bir perspektifle ele alınmaya başlanmıştır. Bu durum, engelli turizminin küresel çapta bir paradigma kaymasına yol açtığını ve farklı coğrafyalarda yeni fırsatlar yarattığını göstermektedir. Engelli turizmi araştırmalarının dünya haritasına baktığımızda, Güney Kore, Polonya, ABD, İngiltere, Çin, İspanya, Avustralya, Türkiye, Portekiz ve Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerin bu alandaki katkıları büyük önem arz etmektedir. Bu ülkelerdeki bilim insanlarının yaptığı çalışmaların yüksek etkisi, engelli turizminin geleceğin en önemli turizm konularından biri olduğunu göstermektedir. Üniversiteler açısından The College of Polytechnics Jihlava (Çekya), State University System of Florida (ABD), Universidade De Aveiro (Portekiz) 8’er yayımla yükseliştedir. Bu kurumların son dönemde engelli turizmi alanında üretken oldukları tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, engelli turizmi araştırmalarında en yüksek atıf alan ilk beş kurum sırasıyla Aveiro Üniversitesi (Portekiz), Sydney Teknoloji Üniversitesi (Avustralya), Western Sydney Üniversitesi (Avustralya), Plymouth Üniversitesi (İngiltere) ve Dong Eui Üniversitesi (Güney Kore) olarak belirlenmiştir.

Atıf ağırlıklı haritalama analiz edildiğinde 192 atıf ile Daruwalla (2005), 148 atıf ile Lee (2012), 132 atıf ile Shaw (2004), 130 atıf Ray (2003) ve 106 atıf ile Mckercher (2018) ait çalışmaların en yüksek atıf almış eserler olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmacıların eserlerine yapılan atıf sayıları ile alanda diğer çalışmalara yol gösterici oldukları ve literatüre kalıcı bilgiler sağladıkları aşıkardır fakat atıf almayan veya atıf sayısı düşük araştırmacıların ve eserlerinin niteliğinin düşük olduğu veya alana katkı sunmadığı yönünde bir çıkarımda bulunmak için tek başına yeterli değildir. Atıf analizi (bağlantı gücü ağırlıklı) yöntemiyle incelendiğinde ise; Shaw (2004) 45 bağlantı gücü ve 132 atıfı ile en çok atıf alan çalışma olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmadaki yüksek bağlantı gücü, söz konusu makalenin alandaki diğer araştırmalar üzerindeki önemli etkisini göstermektedir. Yazarların atıf analizi (atıf ağırlıklı) gerçekteştirilerek, alan içerisindeki en etkili yazarlar atıf ağırlığına göre belirlenmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre, Darcy, S. ve Daruwalla,

P. ikilisi 192 atıf ile engelli turizmi alanında en fazla atıf alan araştırmacılar olarak öne çıkmıştır. Bu ikiliyi sırasıyla 188 atıfıla Elisabeth Kastenholtz, 178 atıfıla Eusebio Celeste ve 169 atıfıla Figueiredo Elisabeth takip etmektedir. Bu bulgular, söz konusu araştırmacıların engelli turizmi alanındaki çalışmalarının diğer araştırmacılar tarafından sıklıkla referans gösterildiğini ve alanın gelişimine önemli katkılar sağladığını göstermektedir.

Bu araştırma, Bradford yasası (dergi üretkenliği), Lotka yasası (yazarların bilimsel üretkenliği) ve Zipf yasası (kelime sıklığı analizi) gibi temel bibliyometrik yasalara dayanmaktadır. Bu yasalar çalışmanın temelini oluşturmaktadır ve engelli turizmi araştırmasının eğilimini anlamak için sağlam bir çerçeve çizmektedir. Lotka Yasası'na göre, bilimsel yayınlara tek bir katkı sağlayan yazarlar, tüm yazarların yaklaşık %60'ını oluşturmaktadır. Analizle, engelli turizmi alanındaki yazarların yayın sayıları incelendiğinde, engelli turizmi alanında yazarların üretkenliğinin, diğer alanlara kıyasla daha düşük ve daha eşit dağılımlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, bu konu hakkında bilimsel materyal üretmekten sorumlu entelektüel bir seçkinin varlığını iddia etmek mümkün değildir. Sonuçlar doğrultusunda, engelli turizmi ile alakalı yapılan çalışmaların Lotka Yasası'na uyum sağlamadığı ve önemli ölçüde saptığı anlaşılmıştır.

Sonuçlar Bradford Yasasının düşük hata yüzdesi nedeniyle çalışmaya uygulandığını göstermektedir. Analizde elde edilen doneler, engelli turizmi literatürünün Bradford Yasası'na uygun bir dağılım gösterdiğini ortaya koymuştur. Bradford Yasası'na göre belirli bir alandaki makalelerin önemli bir kısmı (üçte biri) çekirdek bir dergi grubu tarafından yayımlandığı kabul edilir. Bunun sonucu olarak bilim insanları üzerinde bu çekirdek dergilerde yayın yapma baskısı ve kurumlar üzerinde bu temel dergi setine erişimi garantileme baskısı oluşabilir. Araştırmacılar tarafından sadece çekirdek dergi grubunun takibinin yapılması çoğunluk görüşlerinin aşırı temsil edilmesi tehlikesini de doğurur. Çoğunlukla araştırmacılar açısından bu çekirdek grup içerisinde çalışmasını sunabilmek ayrıca bir motivasyon kaynağı olmaktadır. Engelli turizmi araştırmalarında alanın en üretken dergilerinin "Sustainability", "Tourism Management" ve "International Journal of Contemporary Hospitality Management" gibi isimlerden oluştuğu ortaya çıkarılmıştır. Bu dergiler, alanın çekirdek bölgesinde yer almakta ve yayınların büyük bir kısmını içermektedir.

Zipf Yasası, dildeki kelimelerin sıklıkları arasında belirli bir ilişkiyi tanımlamakta kullanılır. Çalışmada incelenen kelimelerin Zipf Yasasından önemli oranda sapma nedenleri arasında, çalışmaların yüksek oranda İngilizce dilinde yazılmış olsa da kendi orijinal dilindeki dilbilgisi yapısı,

kelime yapısı, çeviri kaynaklı revizyonlar gibi etkenlerden dolayı ideal Zipf Yasasından sapmalar daha belirgin hale geldiği öngörülmektedir.

Bu çalışma ulusal literatürde Web of Science veri tabanından elde edilen veriler doğrultusunda engelli turizm bilimsel araştırmalarının görsel haritalarının oluşturulduğu ilk çalışmalardan birisidir. Bu araştırma ile, engelli turizmi ile ilgili bilimsel araştırmaların betimsel analizi ortaya koyulmaya çalışmıştır. Araştırma, bilim alanına önemli ölçüde katkı sağlayabilir, çünkü yazarlar, kurumlar, ülkeler, yürütölen araştırmalar, analiz edilen konular ve araştırma eğilimleri hakkında değerli bilgiler sağlamaktadır. Her bilimsel araştırmada olduğu gibi bu çalışmanın da bazı sınırlılıkları ve gelecek çalışmalar için önerileri bulunmaktadır. Bibliyometrik analizler, bilimsel üretimin genel bir manzarasını çizmek için verimli bir araştırma. Ancak bu analizler, çalışmaların içeriği hakkında derinlemesine bir veri kümesi ortaya koyamaz. Bu nedenle, bibliyometrik analizler, içerik analizi gibi nitel yöntemlerle entegre olarak kullanılırsa daha güçlü sonuçlar elde edilebilir. Bibliyometrik analizler özelindeki bu sınırlılık, içeriğin detaylıca incelenmemesi, bunun yerine analiz edilen bilimsel üretimin niceliksel bir analizinin yapılabilmesidir. Bu çalışma, gelecekteki çalışmalarda araştırmacıların farklı veri tabanlarından faydalanması sonuçlar bakımından literatüre katkı sağlayabilir. Ayrıca engelli turizmin devamlılığı için katılımcı politikaların önemine vurgu yaparak başta üniversitelerdeki bu konuyu inceleyen akademisyenler olmak üzere farklı kurum ve işlemler için sürdürülebilir yeniliklerin geliştirilmesi için temel oluşturabilir.

Engelli turizmi, artık sadece bir seğenek değil, turizmin vazgeçilmez bir parçası olduğu aşıkarken bu potansiyelin tam olarak kullanılabilmesi için yerel ve küresel daha fazla çalışma yapılması önerilir. Hem bir turizm hem de bir sağlık turizmi ülkesi olan Türkiye'den engelli turizmi konusunda uluslararası literatürde çok az çalışmanın bulunması, Türk üniversiteleri ve akademisyenleri açısından düşündürücüdür. Türkiye, engelli turizm imkanları için oldukça büyük bir potansiyele sahipken, bu alandaki araştırmaların sınırlı olması, engelli turizminin gelişimi ve sürdürülebilirliği konusunda daha fazla akademik ilgi ve çalışma yapılması gerektiğini göstermektedir. Türkiye'nin bu alandaki potansiyelini tam anlamıyla değerlendirebilmesi için, hem yerel hem de uluslararası düzeyde daha fazla akademik araştırma ve işbirliği yapılması önerilir.

Bu çalışma engelli turizminin sadece turizm sektörü değil, aynı zamanda ekonomi, çevre ve toplum gibi farklı disiplinlerle de ilişkili olduğunu göstermektedir. Engelli turizmi, çevresel, ekonomik, sosyal ve kültürel birçok faktörü içerdiiğinden, farklı disiplinlerin katkılarıyla daha kapsamlı ve

etkili stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Bu sayede engelli turizminin sürdürülebilir bir şekilde gelişmesi sağlanabilir ve yerel halkın yaşam kalitesine katkı sağlanabilir. Nitelikli araştırmalarla engelli turizmine uygun destinasyonlar belirlenerek, bu bölgelerde turizm altyapısı güçlendirilebilir. Böylece hem engelli turistlerin ihtiyaçları karşılanmış olur hem de bölgesel kalkınma hızlanır, kültürel miras korunur ve böylelikle sürdürülebilir turizm hedeflerine ulaşılabilir.

Engellilik oldukça karmaşık ve çok boyutludur. Bu nedenle, engelli insanların engelleri, ihtiyaçları, deneyimleri, motivasyonları ve davranışları büyük ölçüde değişmektedir. Turizm literatürü nadiren bu nüfusun dinamikliğini ele almaktadır. Bu nedenle, gelecekteki araştırmalar her bir engelli insan kategorisini ve turizm faaliyetlerine yönelik engellerini, ihtiyaçlarını, deneyimlerini, motivasyonlarını ve davranışlarını ele almaya odaklanabilir.

Kaynakça

- Akhtar, H., ve Nishat, F. (2011). A bibliometric analysis of the ‘Chinese Librarianship: an International Electronic Journal, (2006-2010)’. Chinese Librarianship: an International Electronic Journal, 31. URL: <http://www.iclc.us/cliej/cl31HF.pdf>
- Aksoy, C. (2023). İzmir ili engelli turizmi konaklama olanaklarının pazarlama karması çatısı altında incelenmesi, (Yayınlanmamış doktora tez). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Al, U., ve Tonta, Y. (2004). Atıf analizi: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü tezlerinde atıf yapılan kaynaklar. Bilgi Dünyası, 5(1), 19-47.
- Aria, M. ve Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-Tool for Comprehensive Science Mapping Analysis, Journal of Informetrics, 11(4), 959-975.
- Aslantürk, E., ve Baltacı, M. (2023). Turizmde yeşil pazarlama: bibliyometrik bir analiz. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 45-56.
- Babaita, C. (2014). Disabled person’s tourism-a component of social. The Second World Congress on Resilience: From Person to Society (s. 946). Timisoara (Romania): Editografica Medimond.
- Birkle, C., Pendlebury, D. A., Schnell, J.,ve Adams, J. (2020). Web of Science as a data source for research on scientific and scholarly activity. Quantitative Science Studies, 1(1), 363–376.
- Buhalis, D., & Darcy, S. (2011). *Accessible Tourism: Concepts and Issues*. Bristol: Channel View Publications.
- Chadegani, A., A, Salehi, H, Yunus, M.,M, Farhadi, H, Fooladi, M, Farhadi, M ve Ebrahim,N., A. (2013) A comparison between two main academic literature collections: Web of Science and Scopus databases. Asian Social Science 9(5): 18-26.
- Çuhadar, M., Ongun, U., ve Topsakal, Y. (2022, Aralık). Kültürel miras ve dijitalleşme konusunda yayınlanmış çalışmaların bibliyometrik analizi. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 10(4), 3418-3443.
- Çuhadar, Y. (2024a). Yoksul yanlısı turizm bağlamında yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi: web of science örneği, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 12(1): 204-226.
- Çuhadar, Y. (2024b). Gıda neofobisi ile ilgili akademik yayınların vosviewer ile bibliyometrik analizi, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 21(1): 116-132.
- Daruwalla, P., ve Darcy, S. (2005), Public sympathy: private antipathy: personal and societal attitudes towards people with disabilities. Annals of Tourism Research, 32(3), 549-570.

- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., Lim, W., M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines, *Journal of Business Research*, Elsevier, 133(C), 285-296.
- Duman, O. (2024). Web of Science'ta listelenen kodlama konulu eğitim araştırmalarının VOSviewer ile bibliyometrik analizi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.
- Evcı, A., & Şahin, C. K. (2017). Bedensel engelli bireylerin erişilebilir turizmi değerlendirmesi üzerine bir araştırma. *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(2), 681-689.
- Fang, Y., Yin, J., ve Wu, B. (2017). Climate change and tourism: a scientometric analysis using citespace. *Journal of Sustainable Tourism*, 26, 108-126.
- Gall, M., Nguyen, K., H., ve Cutter, S., L. (2015). Integrated research on disaster risk: is it really integrated?. *International journal of disaster risk reduction*, 12: 255-267.
- Goodman, D., ve Deis, L. (2004). From the archive: "Web of Science (2004 Version) and Scopus". *The Charleston Advisor*, 25(5), 22-39.
- Güleç Bilgili, E. C. ve Yılmaz, A. A. (2024). The Big Data Revolution: A Comprehensive Bibliometric Study on Management and Organizational Development with a Focus on Web of Science. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 16, 328-356.
- Hugo-Pereira, V. (2020). Análise bibliométrica de mobilidade urbana. *Revista Transporte y Territorio*, 22, 280-295.
- İkpaahindi, L. (1985, Haziran 15). An Overview of Bibliometrics: its Measurements, Laws and Their Applications. *Libri*, 35, 163-177.
- Jacobs, D. (2010). Demystification of bibliometrics, scientometrics, informetrics and webometrics. 11th DIS Annual Conference (s. 1-6). Richards-bay: University of Zululand.
- Kara Çiğdem A G, Uğraş Dikmen A, ve Özkan S. (2023). Bibliyometrik analize genel bir bakış. *Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Dergisi*. 4(3): 112-116.
- Kim, S., ve Lehto, X. Y. (2013). Travel by families with children possessing disabilities: motives and activities. *Tourism Management*, 37, 13-24.
- Lalrempuii, S., Ngurtinkhuma, R, ve Mishra, R. (2020) Application of bibliometric laws in doctoral theses of library and information science in the universities of North East India. *Journal of Indian Library Association*, 55(4): 47-58.
- Lee, B. K., Agarwal, S., & Kim, H. J. (2012). Influences of travel constraints on the people with disabilities' intention to travel: An application of Seligman's helplessness theory, *Tourism Management*, Elsevier, 33(3), 569-579.

- Marco-Lajara B, Martınez-Falc3 J, Millan-Tudela LA, ve S3nchez-Garcıa E. (2023), Analysis of the structure of scientific knowledge on wine tourism: A bibliometric analysis. *Heliyon*. 9(2), e13363.
- Ongun, U. (2023). Kırsal turizm ve kırsal kalkınma yayınlarının vosviewer ile bibliyometrik analizi, *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 6(2): 79-97.
- Ongun, U. ve uhadar, Y., (2024). Web of science veri tabanındaki yavaş Şehir (cittaslow) yayınların bibliyometrik analizi, *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 7(2), 105-123.
- Poria, Y., Reichel, A. ve Brandt, Y. (2011). Dimensions of hotel experience of people with disabilities: an exploratory study. Article in *International Journal of Contemporary Hospitality*, 23(5), 571-591.
- Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics. *Journal of Documentation*, 25, 348-349.
- Ray, N., M. ve Ryder, M., E. (2003). Eibilities tourism: an exploratory discussion of the travel needs and motivations of the mobility-disabled, *Tourism Management*, (24): 57-72.
- Schulze, M. (2010). Understanding the UN convention on the rights of persons with disabilities. Paper Slam Yayınları, New York.
- Shaw, G., ve Coles, T. (2004). Disability, holiday making and the tourism industry in the UK: a preliminary survey. *Tourism Management*, 25(3), 397-403.
- Souza, C. L. de, Kuniyoshi, M. S., ve Freitas, A. B. de G. (2024). Mapping The growth of esg research: a bibliometric analysis using Bradford's, Lotka's, and Zipf's Laws. *Revista De Gest3o Social E Ambiental*, 18(10), e09479.
- Ugolini, D., Bonassi, S., Cristaudo, A., Leoncini, G., Ratto, G. B., ve Neri, M. (2015). Temporal trend, geographic distribution, and publication quality in asbestos research. *Environmental Science and Pollution Research*, 22: 6957-6967.
- Uluocak, Ő., ve Aslan, C. (2012). Toplum ve Engelliler. anakkale Kitaplığı, İstanbul.
- Van Eck, N., J. ve Waltman, L. (2023). *VOSviewer manual for VOSviewer version 1.6.20*. Universiteit Leiden: CWTS.
- Van Eck, N., J., ve Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523–538.
- Wang, K., ve Wei, Y. M. (2014). An overview of climate change vulnerability: a bibliometric analysis based on Web of Science database. *Natural hazards*, 74: 1649-1666.
- Web of Science, (2025). <https://www.webofscience.com/wos/woscc/basic-search> (Erişim Tarihi: 01.01.2025).

- Yılmaz, M. (1999). Kütüphane ve bilgibilimi açısından bibliyometrinin önemi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zupic, I., ve Cater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18, 429-472.

